

Møte mandag den 6. mai kl. 12President: *I n g e L ø n n i n g*

D a g s o r d e n (nr. 79):

1. Innstilling fra fullmaktskomiteen om klage fra Tverrpolitisk Folkevalgte v/partisekretær Jon Aakre over vedtak av Sør-Trøndelag fylkesvalgstyret ved stortingsvalget 2001 (Innst. S. nr. 152 (2001-2002))
2. Debatt om utviklingsministerens redegjørelse om utviklingspolitikken (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 30. april 2002)
3. Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Sylvia Brustad, Tore Nordtun, Svein Roald Hansen og Asmund Kristoffersen om endringer i sluttbehandlingsavgiften for avfall som brukes til energigjenvinning (Innst. S. nr. 161 (2001-2002), jf. Dokument nr. 8:68 (2001-2002))
4. Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, John I. Alveheim og Øystein Hedstrøm om å be Regjeringen utrede effektene av å innføre redusert merverdiavgift på legemidler (Innst. S. nr. 144 (2001-2002), jf. Dokument nr. 8:86 (2001-2002))
5. Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Kenneth Svendsen og Per Erik Monsen om å likestille privat utleie av båtplasser og båtforeninger når det gjelder merverdiavgiftsplikt (Innst. S. nr. 145 (2001-2002), jf. Dokument nr. 8:87 (2001-2002))
6. Referat

Presidenten: Representanten Bjørg Tørresdal, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe foreligger søknad om permisjon for representanten Thore A. Nistad i tiden fra og med 6. mai til og med 8. mai for å delta i OSSEs parlamentarikerforsamlings sendelag til Armenia og Georgia.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Morten Ørsal *Johansen*, innkalles for å møte i permisjonstiden.
3. Morten Ørsal *Johansen* innvelges i Lagtinget for den tid han møter for representanten Thore A. Nistad.

Presidenten: Morten Ørsal *Johansen* er til stede og vil ta sete.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Inger S. Enger vil fremsette et privat forslag.

Inger S. Enger (Sp): På vegne av Morten Lund og meg sjøl vil jeg fremme et forslag om å lovfeste kjønnsnøytrale pensjonsordninger.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Innstilling fra fullmaktskomiteen om klage fra Tverrpolitisk Folkevalgte v/partisekretær Jon Aakre over vedtak av Sør-Trøndelag fylkesvalgstyret ved stortingsvalget 2001 (Innst. S. nr. 152 (2001-2002))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.
(Votering, se side 2560)

S a k n r . 2

Debatt om utviklingsministerens redegjørelse om utviklingspolitikken (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 30. april 2002)

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid for innlegg fra hovedtalerne fra hver partigruppe og medlemmer av Regjeringen settes til 10 minutter, og for øvrige talere til 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og fem replikker med svar etter medlemmer av Regjeringen.

– Det anses vedtatt.

Thorbjørn Jagland (A) (utenrikskomiteens leder): Jeg vil nevne fem punkter.

Det første punktet er at det er stor enighet om utviklingspolitikken i Stortinget. Det er bare Fremskrittspartiet som stiller seg på sidelinjen – for ikke å si helt på sidelinjen. Det kunne ha vært annerledes hvis Høyre hadde stått fast på det som ble fremmet i valgkampen, og det de stod på i forrige stortingsperiode. Men det skjedde heldigvis ikke. Jeg vil gi ros til Kristelig Folkeparti for at man stod fast på den politikken som partiet hele tiden har fulgt, og som det har vært stor enighet om i Stortinget. Det er det første punktet.

Punkt to: Jeg vil si at vi har en entusiastisk utviklingsminister. Det er også bra.

Punkt tre: Ulike regjeringer har gjort den erfaring at det å fremme fred, demokrati og sosial rettferdighet er nødvendige elementer i en utviklingsstrategi, ja ikke bare nødvendige elementer, men at dette faktisk er det viktigste, for uten fred er det ikke mulig å få til utvikling. Det er selvsagt. Men fred er ikke bare fravær av krig. I mange av de områdene der vi driver utviklingsarbeid, er landminer og spredning av håndvåpen til stort hinder for å få til utvikling. Derfor er selvfølgelig det arbeidet vi driver når det gjelder å få til en konvensjon om håndvåpen og å rydde landminer og ikke minst hindre at det blir utplas-

sert nye landminer, usedvanlig viktig for vår utviklingspolitikk.

Vi er alle også i økende grad blitt klar over hvordan korrupsjon og vanstyre er et stort stengsel for å få til utvikling. Førrige regjering varslet en gjennomgang av hovedsamarbeidsland med henblikk på hvordan vi kan bidra til bedre styresett. Utviklingsministeren definerte en rekke kriterier i sin redegjørelse som jeg for min del er enig i. Jeg vil legge til at jeg tror at ansvarlig ressursforvaltning og likestilling mellom menn og kvinner også er svært viktige kriterier i det arbeidet som nå skal gjøres.

Jeg har også lyst til å understreke at vi i Arbeiderpartiet selvsagt er helt enig i det som Regjeringen nå gjør i forhold til Zimbabwe. Det var viktig og riktig at vi deltok med observatører under valget der når EU måtte trekke seg ut. Men nå har vi kommet over i en nye fase, og jeg er helt og holdent enig i den linje som Regjeringen følger i forhold til Zimbabwe.

Det fjerde punktet er at vi også har hatt en økende vektlegging av handelens betydning for de fattigste landene. Jeg mener det er selvsagt at man nå må kombinere utviklingsprosjekter, det å bistå med å bygge opp undervisningsvesen, helsestell osv., med en større mulighet for de fattige landene til å komme inn på verdensmarkedet med sine varer. Og det er selvfølgelig også veldig viktig å få til private investeringer for å få til utvikling i disse landene.

Nå er det slik at fra og med 1. juli vil alle varer fra de såkalte MUL-landene, unntatt våpen, være toll- og kvotefrie. Jeg har lyst til å understreke hvor viktig det er at vi nå passer på overalt hvor det skal passes på, at det ikke oppstår nye tekniske handelshindringer som kan komme i stedet for de tollbestemmelser og de kvotene vi til nå har hatt. Det er ikke helt usannsynlig at noen likevel vil ha interesse av å forsøke å stenge varer fra disse landene ute fra vårt eget marked. Det er veldig viktig at Regjeringen passer på at det ikke skjer.

Jeg har også lyst til å si at man nå må følge opp det initiativet Norge har tatt, og det vi gjør på ensidig basis, med nye initiativer, og at denne ordningen med tollfrihet og kvotefrihet gradvis må utvides til å gjelde mellominntektsland.

Det femte punktet er bare å understreke at vi fortsatt må ha FN og støtte til de forskjellige FN-organisasjonene som en hovedpilar i vår utviklingspolitikk. I den forbindelse blir selvfølgelig konferansen i Johannesburg senere i år usedvanlig viktig. Det har vært en lang tradisjon i norsk utenriks- og utviklingspolitikk å legge vekt på det arbeidet som FN gjør og arbeide sammen med de forskjellige FN-organisasjonene. Jeg er glad for at det ble understreket av utviklingsministeren. Den linjen bør fortsette.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Julie Christiansen (H): Jagland nevnte Høyres politikk i forrige periode og diskusjonen om utviklingspolitikken i valgkampen. Det er riktig at Høyre tidligere har lagt mindre vekt på at en spesiell prosentsats skal være

oppfylt når det gjelder bistandsnivået, og lagt større vekt på andre elementer i utviklingspolitikken, som f.eks. handel.

Jeg har bare lyst til å understreke at Høyre gjennom regjeringssamarbeidet har fått gjennomslag for en del av de krav vi også har stilt til bistandspolitikken, nemlig økt vekt på næringsutvikling – noe vi opplevde at vi slet litt med i forhold til den forrige regjeringen. Vi har fått gjennomslag for en gjennomgang av hele bistandsforvaltningen. Regjeringen skal, som Jagland også nå nevnte, jobbe for at også andre land enn MUL-landene skal inkluderes når økt tilgang til både det norske og det internasjonale markedet diskuteres bl.a. i WTO.

Det jeg kunne tenke meg å spørre Jagland om, er hvordan han ser på viktigheten av å legge økt vekt på næringsutvikling i det norske bistandsarbeidet, og på det fornyede fokus som denne regjeringen nå legger på bl.a. samarbeidet med NHO og på en gjennomgang av områder vi kan styrke i vårt samarbeid med hovedsamarbeidslandene og med andre land.

Thorbjørn Jagland (A): Jeg støtter helt og fullt det som Julie Christiansen nevnte. Jeg tror også at det er uhyre viktig å få til næringsutvikling, og i den forbindelse at man får økt adgang til markedene, for uten økt adgang til markedene er det vanskelig å få til næringsutvikling. Jeg synes også det er positivt at man har innledet samarbeid med NHO om det. Det jeg vil legge til, hvis man skal være tilbakeskuende på forrige periode og debatten i valgkampen, er at dette ikke må komme som noen erstatning for det tradisjonelle bistandsarbeidet vi har hatt. Hvis vi ser på situasjonen i mange av de fattigste landene, er det klart at det heller ikke er lett å få til verken handel eller næringsutvikling hvis man ikke har utdanning, hvis man ikke har grunnleggende helsestell og den infrastrukturen som land må ha for i det hele tatt å få til noe på disse områdene. Derfor er det positivt at det er full enighet om dette. Når jeg hadde en liten visitt vedrørende dette i mitt innlegg, var det i og for seg ikke for å ta opp en debatt fra valgkampen, det var mer for å understreke betydningen av at Kristelig Folkeparti stod fast her. Det var ikke uten grunn at det var en diskusjon på Sem om dette. Det hadde jo sammenheng med at det ikke bare var en diskusjon om prosentsats, men at Høyre hadde foreslått betydelige nedskjæringer både til FN og i Norges bilaterale bistandsprosjekter, bl.a. i Afrika. Det var jo veldig fint at det falt bort, og at det nå er bred enighet om disse tingene i Stortinget – unntatt når det gjelder Fremskrittspartiet, som har stilt seg på sidelinjen.

Morten Høglund (FrP): Norge markerer i år 50 år med norsk u-hjelp og bistand. Det er en epoke der det helt klart har vært en del suksesshistorier, men man kan også sette spørsmålstegn ved om den totale bistanden og innretningen på den har gitt en positiv utvikling. Jeg vil også si at det har vært 50 år med mye proteksjonisme, og Norge har vel ikke vært et foregangsland når det gjelder å åpne opp for friere handel. Som Jagland var inne på i

sitt innlegg, er handel et viktig virkemiddel – kanskje viktigere enn man i hvert fall innså for 50 år siden.

Jeg vil utfordre Jagland litt på om han nå ser at handel antakelig er et av de viktigste virkemidler, for ikke å si det viktigste, og om han vil bidra til at Norge kan bli et foregangsland på dette området og virkelig gi u-landene ikke bare frihandel, men også hva de ønsker, nemlig en rettfærdig handel. De elementene som Jagland selv var inne på når det gjelder dette med tekniske handelshindringer, har jo også vist seg å være bremsende for en positiv utvikling.

Thorbjørn Jagland (A): Jeg vil si meg enig i det som Høglund nå sa. Jeg har også beskrevet dette ganske inngående i den boka som jeg nettopp utgav, der jeg påpekte at millioner av mennesker i store deler av Asia er blitt løftet opp fra fattigdom ved hjelp av alminnelig handel. Jeg vil påstå at da kineserne kom med i internasjonal handel i større grad, ble faktisk flere hundre millioner mennesker løftet opp fra den aller verste fattigdom, og det har skjedd rett og slett gjennom alminnelig handel. I andre deler av Asia har det samme skjedd. Men når jeg har sagt det, vil jeg holde fast ved at det er nødvendig å videreføre den bistandspolitikken vi har hatt, for å sette flere i stand til å delta i internasjonal handel. For eksempel: Når mange av de fattige landene nå er negative i forhold til WTO, er det fordi de rett og slett ikke har muligheten til å oppfylle reglene. Bare noe slikt som å holde seg med en administrasjon for å kunne være med i WTO, er jo en ganske stor byrde. Det sier seg selv at hvis man skal være med i internasjonal handel basert på klare regler, må man kunne konkurrere på like vilkår, og man må kunne gjennomføre de tiltakene som er foreskrevet i WTO-regelverket. Så det er fortsatt viktig med bistand. Men jeg er helt enig i at handel er viktig, og at vi her bør ta sikte på å være et foregangsland. Det har vi vært gjennom de tiltakene vi nå gjør for MUL-landene, og vi bør gå videre til mellominntektslandene.

Bjørn Jacobsen (SV): Utviklingspolitisk står flyktningene i ein veldig spesiell situasjon. Dei er ofte utafør vanlege administrasjonsforhold, dei er utafør sin eigen nasjonalstat.

Arbeidarpartiet har liggjande inne eit Dokument nr. 8-forslag om eit folkefond for palestinske flyktningar. Eg vil spørje representanten Jagland om dette kan oppfattast som ei underkjenning av dei palestinske flyktningane sin rett til å vende heim. Eg vil med ein gong seie at når det forslaget kjem opp, vil det få SV si støtte. Eg vil be Jagland om å vurdere dette i forhold til loven om retur og loven om ikkje retur som finst i den israelske forfatninga.

Thorbjørn Jagland (A): Spørsmålet om de palestinske flyktningenes fremtid er sannsynligvis det vanskeligste i forhandlingene mellom palestinere og israelere, som helt sikkert vil begynne igjen. Jeg ser ingen annen mulighet for å løse det spørsmålet enn at det internasjonale samfunn tar et klart ansvar for det. Det er ikke

mulig for de to partene å løse spørsmålet. Det fondet som vi har tatt til orde for, og som vi håper kan følges opp av andre land, er ikke ment å skulle undergrave internasjonal lov og rett, men det er ment som et tiltak for å understøtte partenes mulighet til å komme fram til enighet. For uansett hva de kommer fram til, uansett hvordan prinsippet om retten til å vende tilbake skulle bli utformet i praksis, er det sannsynligvis snakk om den største internasjonale aksjonen noensinne for å løse dette spørsmålet. Man kommer ikke utenom kostnadene, uansett hvordan dette løses. Derfor vi har tatt til orde for at Norge her bør gå i bresjen, slik at man har noe å stille til rådighet for partene den dagen de skulle komme til forhandlingsbordet igjen, slik at de kan få en mulighet til å løse antakeligvis det vanskeligste spørsmålet i fremtidige forhandlinger.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

Finn Martin Vallersnes (H): Utviklingsministerens redegjørelse i Stortinget den 30. april gav en god oversikt over status, utfordringer, videre muligheter og forbedringer for norsk utviklingsarbeid. Det er god grunn til å glede seg med statsråden over 50 års engasjement på dette området. Samtidig er det nødvendig å markere et jubileumsår med en ekstra grundig gjennomgang av de mål vi har satt, arbeidsmåtene våre og de oppnådde resultatene.

Som det allerede har vært nevnt her i dag, står Høyre sammen med Venstre og Kristelig Folkeparti om Samarbeidsregjeringens målsetting om å øke norsk utviklingsbistand gradvis opp til 1 pst. av brutto nasjonalinntekt innen 2005. Fra de 10 mill. kr en bevilget ved oppstarten i 1952, har dette økt til meget betydelige beløp i både nasjonal og internasjonal målestokk. Parallelt øker viktigheten av god evaluering av mål, arbeidsmåte og resultatoppnåelse. Når så store bevilgninger medgår til utviklingsarbeid, påhviler det oss et tilsvarende stort ansvar både overfor norske skattebetalere og ikke minst overfor de tiltenkte mottakerne for å kunne redegjøre for en effektiv og målrettet bruk og forvaltning av midlene.

Høyre vil at Norge skal være en pådriver i arbeidet med å videreutvikle evalueringsverktøyet innen bistandssektoren. Det krever en fortløpende vurdering av hvordan målsettingene kan konkretiseres, utvikling av indikatorer for måloppfyllelse og et internasjonalt arbeid for felles forståelse av hva objektive kriterier er – og utformingen av slike.

FNs millenniumsmål er et godt bidrag og blir en viktig referanseramme. Norge bør spille en aktiv rolle i UNDPs videre arbeid med indikatorutvikling. Det er samtidig viktig å utforme styringsinstrumenter også for kortsiktige effekter i utviklingspolitikken.

En vesentlig forutsetning for et effektivt og målrettet utviklingsarbeid er at organisasjonen og forvaltningen fortløpende tilpasses oppgaven. Det innebærer bl.a. klare retningslinjer og kriterier for virksomheten, og at arbeidet legges opp deretter på en rasjonell måte. Høyre er derfor tilfreds med statsrådets initiativ til en bred evaluering av hele bistandsforvaltningen hjemme og ute og ser

verdien av at et slikt moderniseringsarbeid også gjennomføres innenfor rammen av Regjeringens prosjekt for modernisering, desentralisering, effektivisering og forenkling av offentlig sektor. Det gjelder å få mest mulig ut av hver krone til beste for verdens fattige, for det er fattigdom det dreier seg om.

Regjeringen la i mars frem sin handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015. Planen er omfattende, og den er befriende konkret. Det er bred politisk enighet om å prioritere utdanning, helse og sosiale tjenester, med særlig vekt på bekjempelse av hiv og aids.

Planen vitner også om at Norge har høstet nyttige erfaringer gjennom 50 års bistand. Skal vi nå målene om fattigdomsbekjempelse, må det samtidig jobbes med menneskerettigheter, med særlig vekt på kvinners situasjon, men også med styresett, demokratisering, rettsikkerhet og kamp mot korrupsjon.

Krig bryter raskt ned resultatene av lang innsats mot fattigdom. Fred og fredsarbeid er derfor grunnleggende forutsetninger for å lykkes, og jeg registrerte med interesse at også representanten Jagland i sitt innlegg gav uttrykk for at det var et hovedpoeng. Bistandstiltakene kan søke å være fredsskapende i seg selv ved å fremme levedyktige politiske og administrative strukturer, demokrati og respekt for menneskerettigheter.

Norge har en større rolle i det internasjonale samfunn enn hva en vanligvis kan forvente av et lite land med 4,5 millioner innbyggere. Det skyldes dels vårt store engasjement i utviklingsarbeidet, men også de betydelige oppgavene landet har påtatt seg som

- leder av giverlandsgruppen for de palestinske områdene
- leder av Afghan Support Group
- medlem av sanksjonskomiteen for Irak
- mellommannsrolle i konflikten på Afrikas Horn, Sri Lanka og i Midtøsten
- medlem av Sikkerhetsrådet

Spørsmålet melder seg om en kunne oppnådd mer ved å se på sammenhengen mellom land der Norge har en politisk rolle, og land der vi prioriterer utviklingsbistanden. Det kan være verd å vurdere om en ikke i enkelte tilfeller ville få mer ut av bistanden ved å legge pengene der Norge også kan spille en positiv politisk rolle for fred og forsoning.

Statsråden gjennomgår i sin redegjørelse også samarbeidslandene, som varslet i tilleggspromisjonen. Som det fremgår av årets budsjett, er vi opptatt av å konsentrere innsatsen. Utskiftninger på listen vil likevel forekomme, bl.a. som følge av endrede forutsetninger, som f.eks. i Zimbabwe, som det vel er bred enighet om.

Jeg har få merknader til statsrådets gjennomgang, men vil likevel knytte noen få kommentarer til vurderingen av Rwanda.

Vi var fire medlemmer fra utenrikskomiteen som i januar besøkte Rwanda i åtte dager i UNDPs regi. Det vil føre for langt å redegjøre nå for de sterke inntrykkene etter folkemordet i 1994, da vel 800 000 mennesker ble drept på primitivt vis i løpet av 100 dager, mens verden for øvrig betraktet blodbadet fra sidelinjen. Det var flykt-

ningleirene, leiren for reintegrering av barnesoldater og besøk i overfylte fengsler. Det var også møte med sterke, flotte enkeltmennesker – ofte kvinner – som både blant landbefolkningen og i regjeringskontorene jobbet for gradvis gjenoppbygging av tillit, størstiltet forsoningsprosesser og for en skjør, sakte oppbygging av en stat bygd på demokrati og på et – i det landet – tidligere ukjent rettsvern.

Det kan fort bli feil om en legger for sterk vekt på så kraftige inntrykk fra ett enkelt land. Rwanda er likevel et eksempel på at en skal være varsom med hvor raskt en krever store resultater. Landet har en Poverty Reduction Strategy Plan som er utviklet med bred deltakelse fra befolkningen, og som UNDP gir høy anerkjennelse. I samarbeid med FN skal landet i sommer påbegynne rettsprosessene mot de tiltalte fra 1994 ved sine spesielle folke-domstoler – de såkalte gacaca – med en betydelig risiko for nye etniske konflikter. Statsråden kan eventuelt utsette den endelige vurderingen av Rwanda til en ser hvordan situasjonen for menneskerettigheter utvikler seg når rettsoppgjøret kommer i gang.

En savner i slike sammenhenger en grundigere analyse av hva vi vil kalle kjerneelementene i oppstarten av et nytt demokrati og rettssamfunn. Landene vil ha svært ulike utgangspunkt og forutsetninger for hvilke krav en kan stille til dem, og i hvilket tempo videre utvikling kan forventes. Ut fra lokal kultur, tradisjon og historie vil innpakningen måtte bli ulik. Vi kan bli klarere på hva vi likevel mener er et minste felles multiplum, uten å forvente at tro kopier av våre vestlige demokratier er den gode løsning for alle. Det avgjørende må være at det foregår en styrt utvikling i riktig retning.

Gjeldslette samt handelstiltak og næringsutvikling er også viktige deler av utviklingsarbeidet. Høyre imøteser oppfølgingen av Strategien for norsk støtte til næringsutvikling i Sør, som ble lansert av Bondevik-regjeringen i 1999. Det er viktige milepæler at OECD-landene fra nyttår har gjort bistanden ubundet, og at Norge fra 1. juli innfører tollfri og kvotefri import fra de minst utviklede landene – MUL-landene. Høyre er tilfreds med Regjeringens holdning til de utfordringene og mulighetene som dette medfører for alle parter. I tillegg til innenlandske konsekvenser vil den videre oppfølgingen kreve langsiktig og bevisst innsats i WTO-forhandlingene. Men jeg er også enig med representanten Jagland i at en må samtidig ha et skarpt blikk og se til at en ikke finner på nye tekniske barrierer.

Vi ser frem til å bidra med løsninger til beste for dem som trenger det mest: Verdens fattige er ikke «de andre» – de er en del av oss.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg var ein av dei heldige, saman med Vallersnes og andre, som fekk vere med til Rwanda, og det er jo gledeleg å sjå at Høgre no, i regjering, rett og slett er meir bistandsvenleg. Det er absolutt gledeleg å sjå.

Bistanden skal no meir eller mindre gjerast ubunden. Samtidig er det særleg viktig å utvikle gode kontrollmekanismer for anbudsrunderne for norskfinansierte prosjekt, ikkje berre for at desse skal gå til norske aktørar, men òg for at dei skal gjennomførast på ein korrekt og lovleg måte. Dette er jo særleg viktig for næringslivsprosjekt, fordi desse medfører sterke økonomiske interesser.

Vi ser, som òg Jagland var inne på, at i forhandlingar om handel kjem mange land til kort. Når det gjeld SADCC-landa, er det ingen tvil om at Sør-Afrika i mange tilfelle er mykje sterkare enn f.eks. Mosambik, som ikkje klarer å ha ein oppegåande administrasjon på desse områda.

Så det eg vil spørje om, er: Vil Høyre vere med på å gje meir av styringa av handelen til FN? FN har jo eit oppegåande apparat i UNCTAD, men er Høyre villig til å vere med og styrkje FNs posisjon når det gjeld handel?

Finn Martin Vallersnes (H): Høyres innfallsvinkel til utviklingsarbeid, bistand, har i flere år vært veldig sterkt preget av interessen for hvordan en utvikler handelen i de aktuelle landene. Og det gjør at mekanismene rundt den måten dette kan fremmes på, har vært et sentralt tema i bistandsdebatten i mitt parti, selv om det ikke på noen måte er noen motsetning mellom den interessen og det at en samtidig diskuterer størrelsen på de bevilgninger som gis.

For oss vil det være vesentlig at stimulering av handel i utviklingslandene skjer i et nært samarbeid med andre land, slik at man har en visshet for at det samlede resultat blir positivt. Av det følger uten videre at det er åpenbart at også de sider ved arbeidet som fremmes gjennom de store internasjonale organisasjonene, bl.a. FN, er av de nyttige redskapene for hvordan vi videreutvikler satsingen på næringsutvikling i disse landene.

Åslaug Haga (Sp): Høyre er opptatt av handelens rolle i utviklingssammenheng. Det hørte vi i valgkampen, og det hører vi også om nå – og det gjentas i en viss forstand at en kanskje er mer opptatt av handel som virkemiddel enn av bistand.

Men det er jo et faktum at på denne kloden vår er det slik at de rike blir rikere, og de fattige blir fattigere – dette som en konsekvens bl.a. av det internasjonale handelssystemet slik vi kjenner det.

Så har jeg notert meg med interesse at utviklingsministeren i et intervju med Nationen har lagt vekt på at de fattigste landene har behov for en viss beskyttelse. Hun gikk kanskje ikke så langt som jeg hadde ønsket, men i hvert fall var det det som lå i tenkningen, at de fattigste landene har behov for en viss grad av beskyttelse, ikke minst – slik jeg tolket henne – mens økonomien er i en oppbyggingsfase. Og da er det sjølsagt interessant å vite hva regjeringspartneren Høyre, som er så opptatt av handelens rolle, mener om dette. Så mitt spørsmål er ganske enkelt: Mener Høyre at de fattigste landene har behov for særlig beskyttelse gjennom WTO-regelverket?

Finn Martin Vallersnes (H): Det er godt mulig at en kan bli enig om det, men hvordan reglene skal utformes som tiltak, vil jo være en diskusjon. For min del går jeg da ut fra at dette er elementer som vi vil få rik anledning til både å diskutere videre og få en forhåndsutredning om når Regjeringen kommer med sin strategi for videre næringsutvikling. Det imøteser vi, og vi går til det arbeidet med den klare innstilling at det er absolutt et aktuelt tema.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Morten Høglund (FrP): Til tross for at Fremskrittspartiet står temmelig alene i norsk politikk når det gjelder bistand og utviklingshjelp, er det gledelig å registrere at stadig flere nærmer seg oss i synet på hva som er aller viktigst for en positiv utvikling i u-landene. Jeg tenker da selvfølgelig på handel og åpne markeder som det beste redskap for å bekjempe fattigdom på bred basis med langvarig virkning.

Stadig flere, både i Norge og internasjonalt, som tidligere var mer ensidig opptatt av virkemidler som bistand og gjeldslette, innser nå at uten bedre handelsvilkår vil ikke utviklingslandene ha noen mulighet til å minske gapet mellom deres og vår velstand.

Dette er en uhyre viktig erkjennelse, for den vil forhåpentligvis være med og dreie oppmerksomheten mot hva som er viktig å oppnå. Et av de seneste tilskudd til listen over aktører som tror på handel som virkemiddel, er den britiske hjelpeorganisasjonen Oxfam. De har meget grundig redegjort for dette i rapporten «Rigged Rules and Double Standards».

Det er interessant når en av Europas fremste hjelpeorganisasjoner konkluderer med at det viktigste virkemiddel for fattigdomsbekjempelse er større inkludering av u-landene i verdenshandelen.

Hovedproblemet med verdenshandelen i dag er at den i altfor stor grad hindrer u-landene i å utnytte sitt potensial som globale handelspartnere. Når utviklingsland eksporterer til rike land, møter de tollbarrierer som koster dem 100 milliarder dollar per år, noe som er dobbelt så mye som de mottar i samlet bistand.

Den rike verdens landbrukspolitikkk trekkes frem av Oxfam, som av andre før dem, som et hovedproblem. EU, USA, Japan, Norge og andre bruker 1 milliard dollar om dagen i landbrukssubsidier – subsidier som bl.a. benyttes til å prise landbruksvarer under kostpris og dermed utkonkurrere fattige lands bønder. I stedet for å redusere subsidiene er de blitt stadig mer omfattende, til stadig mer skade for u-landene. Man kan virkelig undres om det er noen reell vilje til å endre u-landenes situasjon.

Vi ber innstendig utviklingsministeren og Regjeringen starte arbeidet med å liberalisere og avsubsidiere norsk landbrukspolitikkk, samtidig som vi kan være med og legge press på EU, USA, Japan og andre som virkelig hindrer rettferdig handel. I noen få setninger i statsrådets redegjørelse gjøres det prisverdig et poeng av å gå gjennom norsk landbrukspolitikkk og annen politikk for å se virkningene av den for u-landene. Fremskrittspartiet vil

si at vi allerede vet mye om virkningene; tiden har kommet for å handle.

Der verdens toppledere samles, ser vi organisasjoner som Attac og andre samles i mer eller mindre fredelige demonstrasjoner mot kapitalisme, handel og rike lands politikk. De skal etter sigende kjempe for de fattige, men de kjemper mot det som virkelig ville hjulpet mot fattigdom. De er blitt forsvarere av de rike lands proteksjonistiske og u-landsfiendtlige politikk. De burde jo ha marsjert for frihandel og for åpenhet.

Utviklingsministeren har rett i at ikke alt handler om ett virkemiddel i kampen for å fremme positiv utvikling. De land som har nådd lengst i å bekjempe fattigdom, er de samme land som jobber målbevisst for å få et fullverdig demokrati og rettssystem, hvor elite styre gradvis erstattes av et bredere folkestyre. Makthavere som etterlever egne lover og håndhever menneskerettighetene, er ingen selvfølge i alle deler av verden, men det har vist seg som et nyttig redskap for å gi befolkningen både håp og muligheter.

Gjeldsproblemet til altfor mange land er med på å gjøre disse land til husmenn på den globale arena. Landene blir etter hvert selvstendige bare i navnet, i realiteten styres de av de som kontrollerer tilgangen på kreditt. Dette skaper frustrasjon og mismot. Når vi går inn for gjeldslettetiltak, er imidlertid ikke det for å belønne regimer som har hatt en ukritisk bruk av penger. Vi tror det er viktig med en pekefinger og gode råd. Men det er også viktig å gi land som kanskje bryter med årelangt diktatur og vanstyre, en ny mulighet, en mulighet til å rydde opp og ikke minst en mulighet for å la demokratiet overleve. Og det tror vi kan være vanskelig når befolkningen opplever at uansett hva man foretar seg, er det andre, utenfor landets grenser, som tar alle effektiviseringsgevinster og all økt verdiskapning.

Norge er som en av verdens ledende oljeeksportører i en særstilling. Vi har gleden av å ha store ressurser av en råvare hvor prisen i stor grad påvirkes av et meget oppegående kartell. Vår fortjeneste er høy – skyhøy – men dette har selvsagt den bieffekt at oljeimporterende land betaler en høy pris, og for fattige land kan dette være med og hindre igangsetting av ønsket industrialisering og vekst. Vi konstaterer at vi har en oljepolitikk hvor vi til og med går så langt som å drive produksjonsbegrensning etter oppfordring fra OPEC for å holde oljeprisen på et høyt nivå. Dette er en politikk som muligens er i Norges kortsiktige interesse, men det er overhodet ikke en politikk som fremmer vekst i en global sammenheng. Og vekst er som kjent det beste virkemiddel for å løfte den fattige del av befolkningen ut av sin fattigdom.

Med dette som bakgrunn vil det ikke være urimelig at Norge bidrar på andre måter til å fremme vekst for u-landene. Det hadde ikke vært urimelig at en viss andel av våre oljeinntekter ble brukt for å kompensere negative effekter av høy oljepris. Men dette må selvsagt være midler som ikke hindrer nødvendige prioriteringer på vårt eget statsbudsjett. Med andre ord: Midlene må ikke inkluderes i den handlingsregelen, de må holdes atskilt fra vårt innenlandske statsbudsjett. Samtidig er det selv-

sagt slik at midlene må brukes på en måte som virkelig bidrar til utvikling, og ikke som mye av den tidligere bistanden, som på mange måter aldri gav noe grunnlag for mottakerlandene til å arbeide seg ut av fattigdommen, og som holdt bl.a. statsledere som Mugabe ved makten.

Satsing på helse er antakelig den aller beste måten vi nå kan hjelpe u-landene på. Hiv/aids-, malaria- og tuberkulosebekjempelse er noen av de satsingsområder vi bør prioritere høyt. Nå registrerer vi at det også skjer fra norsk side, for øvrig med full støtte fra Fremskrittspartiet. Men vi ønsker å flytte bevilgningene til dette området til et eget utenlandsbudsjett, som da vil bety at bistand ikke kommer i stedet for satsing på helse, eldreomsorg, skole og kriminalitetsbekjempelse, men som et tillegg.

Det andre området i tillegg til helse hvor vi mener bistand har noe for seg, er utdanning. Ikke minst vil satsing på utdanning kunne gi mulighet for at også jenter vil kunne få skolegang, noe de dessverre altfor ofte ikke får muligheten til. Utdannelse er et godt middel mot mye, ikke minst kulturell og religiøs undertrykkelse. I tillegg ser vi som nevnt behovet for norsk støtte til gjeldslette.

Verden blir stadig bedre, flere kan i dag spise seg metten enn noen gang tidligere, flere barn vokser opp, flere lærer å lese, gjennomsnittlig levealder øker. De fleste faktorer peker i riktig retning, men som statsråden selv sa, mye mangler fortsatt.

Etter 50 år med norsk bistand er det behov for ettertanke og forhåpentligvis nytenkning – hva virker, hva virker ikke, og hva virker best og raskest. Etter Fremskrittspartiets syn er dette etter hvert meget godt dokumentert. Vi ser at utviklingsministeren i sin redegjørelse kommer med noen innrømmelser og forsiktige, positive hentydninger, men vi er utålmodige, og vi venter i spenning på en fornyet politikk fra Norges og de rike lands side som tar u-landenes reelle interesser på alvor.

K a r i L i s e H o l m b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Haakon Blankenborg (A): Høglund og Framstegspartiet har ei fantastisk form for logikk: I ein del land som mottek utviklingshjelp, er det diktatur, ergo: Der som ein droppar utviklingshjelpa, blir det demokrati. Med andre ord: Der det ikkje finst utviklingshjelp, er det demokrati, ifølgje Høglund – ei interessant konstatering, for slik er det naturlegvis ikkje.

Men det som er meir interessant hos Høglund, er at han no vil bruke oljeoverskot til utviklingshjelp. Då kunne Framstegspartiet vere med og støtte dei delane av utviklingsbudsjettet som først og fremst går på helse og utdanning, i eit mykje større omfang enn det dei har gjort tidlegare, utan å lage eit eige utviklingsbudsjett ved sidan av – dersom det er det ein no har kome på tanken av. Tilbodet står der frå alle oss andre om å bli med og støtte utviklingsbudsjettet slik det ligg. Men kanskje det då smakar vondt å kalle det utviklingshjelp, eller utviklingssamarbeid, for Framstegspartiet. Pengane er der, budsjettet er

der – det er berre å bli med og revidere politikken ein smule.

Så trur eg også at Høglund burde skrive eller ringe til Oxfam og spørje om dei er samde med han i at handel er det einaste bidraget til utvikling. Det er det motsette Oxfam seier. Eg vil anbefale han å bruke begge sidene – snu arket når ein les det som Oxfam seier om behovet for større og meir handel, og sjå på behovet for utviklingshjelp, som også Oxfam er ein sterk tilhengar av, men ikkje Høglund. Les begge sidene av arket, er eit godt råd.

Det siste punktet eg vil nemne her, er eit konkret punkt, som Høglund ikkje nemnde spesielt no, men som Framstegspartiet ofte er inne på, Midtausten, som er ei akutt sak. Framstegspartiet har gjerne fjerna i praksis omtrent heile løyvinga til Midtausten ut frå ein gitt argumentasjon om demokrati osv. i dei palestinske områda. Dersom ein no får på plass ei avtale der, er då helsinga frå Framstegspartiet lykke til med handelen, og heller inga hjelp til dei palestinske områda når det gjeld økonomisk overføring?

Morten Høglund (FrP): For å ta Oxfam først: Jeg har lest relativt mye i deres rapport, og jeg sa heller ikke at handel var det eneste tiltaket som Oxfam beskrev, men at det står øverst på listen som et av de viktigste. Det jeg sa, var «inkludering av u-landene», og det de snakker om, er bl.a. en rettferdig handel. De understreker betydningen av det.

Når det gjelder diktatur og bistand, har det nå også vært en erkjennelse i resten av det norske politiske miljø av at det å gi norsk bistand til regimer som konsekvent bryter menneskerettighetene og ikke ser seg tjent med å slå inn på en demokratisk vei, ikke er i noens interesse. Men selvsagt er det ikke slik at de land som ikke får norsk bistand, dermed lettere slår inn på en demokratisk vei.

Blankenborg tok utgangspunkt i at Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett ikke inneholdt én krone til bistand og utviklingshjelp. Det er heller ikke riktig. Alle gjeldslettetiltak som var foreslått fra Regjeringens side, lot vi stå urørt. Alt når det gjaldt helsebevilgninger, lot vi stå urørt – vi støttet opp under det som var. Og så godt som all satsing på utdanning lot vi stå urørt. Så disse tre områdene var også prioritert fra vår side ved statsbudsjettbehandlingen i fjor høst. Men innenfor en del andre områder valgte vi å kutte relativt drastisk.

Så til Midtøsten. Nå får vi se hva som blir resultatet, og hvilken oppbyggingsprosess som skal starte. Men i en slik situasjon er selvfølgelig ikke handel et virkemiddel som alene kan løse de utfordringene vi står overfor. Fremskrittspartiet har også, senest i forbindelse med krisen i Afghanistan, vært villig til å yte betydelige tilskudd for å hjelpe til når en humanitær situasjon krever det.

Bjørn Jacobsen (SV): Framstegspartiet og Høglund snakkar om liberalisering. Ser vi på dei norske bøndene, er det ein ting som kjenneteiknar dei, og det er at dei er små. På eitt område er dei store, noko som ofte undrar folk i utlandet: Det er at ein kan kjøre i Noreg, og så kan

ein seie at der ser du eit slakteri, der ser du eit meieri. Poenget er at det er den norske bonden som eig dette gjennom samvirketanken, som starta i England for godt og vel 100 år sidan. Vi har sakte, men sikkert bygd opp ein måte å regulere matproduksjonen på i Noreg. Eg snakka seinast i går med ein produsent av svinekjøtt. Han sa: No har vi nådd målet om å få balanse i marknaden. Bøndene sjølve er inne og tek ansvar. Bøndene får delvis betalt frå denne salen via løyvingar for å drive marknadstilpassing. Ser Høglund at ein med ei fullstendig liberalisering av dette opplegget vil rive ned det vi har prøvd å bygge opp, og kanskje først og fremst hindre at ein får ei utvikling i mange utviklingsland som går i retning av at ein også der begynner å vidareforedle sine produkt? Problemet i dag for mange småbønder ute i verda er at ein ikkje har noka vidareforedling. Éin ting er at ein ikkje får kome inn på verdsmarknaden, ein annan ting er at ein sjølvsagt også får det problemet at mat rett og slett rotnar bort, fordi ein ikkje har industri som kan foredle dette vidare. Ser Høglund desse konsekvensane av liberaliseringsforslaga sine?

Morten Høglund (FrP): Når det gjelder liberalisering av handel med varer, møter jo u-landene problemer med å eksportere råvarer, men problemene blir gjerne større jo mer videreforedlede varene er. Det er noe av den samme problemstillingen vi har med hensyn til norsk fisk i forhold til EU – vi selger fisken rå, og så videreforedles den i Europa. Liberaliserer vi, og tar tak i noen av de handelshindringene og problemene som u-landene virkelig møter, får vi gjort noe med dette, og u-landene får tatt nye initiativ til å skape industri og videreforedle sine egne råvarer. Det er i dag et hovedproblem, med den innretningen tollsatsene har i mange deler av verden. Selvfølgelig vil en liberalisering og en avsubsidiert av norsk landbruk ha konsekvenser i Norge, og selvfølgelig er det begrenset hva man kan forlange gjennomført over natten. Men vi ønsker å se en retning, at man peker ut en kurs. Det er nok riktig at man innenfor bøndenes egne organisasjoner og sirkler har sett at dette er noe som kommer, og at man må forholde seg til det, men det kommer veldig sent, og det kommer i veldig liten grad, og det er behov for et stort trykk for å få ytterligere tiltak her. Vi tror at vi fra politisk side har mye å gjøre i forhold til å sette på dette trykket, slik at vi også fra norsk side kan være stolte av den politikken vi fører overfor u-landene, selv om den i en global sammenheng selvfølgelig betyr forsvinnende lite i forhold til det aktører som EU og USA står for.

Inge Lønning (H): Utenriksministeren, Høyres partileder, uttalte i et intervju i forrige uke at det kan virke som om oljepengene «brenner i lommen» til Carl I. Hagen. Det er jo i seg selv et dramatisk bilde, men på Dagsrevyen ble det gjort enda mer dramatisk, for der ble det sagt at han hadde hevdet at Carl I. Hagen brenner oljepenger i lommene.

Når jeg kom til å tenke på dette, var det fordi det mest overraskende elementet i Høglunds innlegg var den ven-

dingen hvor han kom til at nå kan også Fremskrittspartiet godt tenke seg å bruke bistandsmidler, men på én betingelse, at det er oljepenger og ikke normale penger som brukes. Til det kan det jo være mange ting å si. Realiteten er at enten man nå bokfører det over ett eller to budsjetter, er det en totaløkning av utgiftsrammene det er snakk om, og av og til kan man få inntrykk av at akkurat det er Fremskrittspartiets høyeste målsetting i øyeblikket – å få økt de totale utgiftsrammene for den norske stat. Men den andre innfallsvinkel er jo brukerne av disse pengene, mottagerne – de vil formodentlig ikke merke vesentlig forskjell om pengene er oljepenger eller andre penger, og det er det som for meg er det store tankekors. Hvorfor er det helt OK fra Fremskrittspartiets side at man bruker penger på ordinære bistandstiltak, bare disse pengene kommer fra oljeformuen og ikke andre steder fra? Hvis den kritikken som Fremskrittspartiet hele tiden har ført mot norsk bistandspolitikk, fremdeles er gjeldende, må jo den være like gjeldende om pengene er av det ene eller det andre eller det tredje slaget. Jeg skulle svært gjerne få en oppklaring av dette fra Høglunds side. Er dette bistandspolitikk, eller er det bare et mål om å øke de norske statsutgiftene mest mulig?

Morten Høglund (FrP): Vår kritikk mot norsk bistand generelt står fast, men som jeg understreket i et replikkordskifte med representanten Blankenborg, har vi på noen områder, først og fremst helse, utdanning og gjeldslettetiltak, også innenfor det ordinære statsbudsjettet vært villig til å være med på til dels meget store bevilgninger, og jeg understreket for så vidt også i mitt innlegg at det var denne delen av bistanden vi så for oss skulle omfattes. Jeg brukte en argumentasjon i forhold til vår olje- og energipolitikk – som gir oss en veldig høy fortjeneste, bl.a. som følge av at vi samarbeider, kanskje for nært etter vår mening, med et kartell som OPEC – og derav kom kanskje begrepet oljepenger. Vi snakket om et utenlandsbudsjett, et budsjett med midler som benyttes i utlandet, og som ikke har en inflasjonsdrivende virkning i Norge, og som altså ikke bidrar til et press på renten, som vi selvsagt er enig i at vi bør unngå. Dette bør jo være det enkleste å tenke seg: Penger som ikke fører til et press på norsk rente, må jo være penger som benyttes i helt andre deler av verden. Derfor burde det antakelig være veldig lett å starte å bygge opp et utenlandsbudsjett knyttet til deler av bistanden.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

Bjørn Jacobsen (SV): For oss i SV er det fint å sjå at vi har ein utviklingsminister som er veldig engasjert, og som legg fram ei god utgreiing om utviklingspolitikken.

Det er ikkje alt vi er einige i, og det er det eg har tenkt å bruke ca. 10 minutt på.

Det er litt skuffande at utgreiinga nok ein gong blir halden utan at det blir referert til konkrete resultat av den norske bistanden. Folk vil ikkje i lengda godta at 14 milliardar kr skal brukast årleg utan at vi kan seie klarare frå om kva desse pengane går til. SV har tidlegare etterlyst at

utgreiinga i større grad burde orientere seg mot oppsummering av resultat og erfaringar, og ikkje berre dei lange linjene framover. Det ville ha tvinga oss til å sjå litt meir kritisk på kva som blir oppnådd og ikkje. For folk flest i Noreg ville det også vore lettare å følgje med i bistandsdebatten – kva som går bra, og kva som går dårleg. Det ville etter mitt skjønn støtte opp under det viktigaste i all bistand: kontakten frå folk til folk, som byggjer på informasjon og gjev engasjement.

Der eg elles ikkje er einig, kan det ha noko å gjera med ulik grad av tiltru til dei systema som omgjev bistanden, og som skal setje i verk den viljen som finst i det norske folk til å bidra til ei meir rettvis verd. Sjølv gjorde eg meg ei erfaring for nokre år tilbake, då eg jobba med bistand. Vi hadde laga ein plan om opplæring innafor landbrukssamvirke, fleire av oss hadde jobba tverrkulturelt – og alle desse fine orda som gjaldt då – vi hadde fått laga masse papir og reiste rundt for at dette skulle bli best mogleg. Vi kom fram til den første landsbyen for å informere om kva vi hadde jobba med, og dette såg veldig bra ut. Så bad vi dei om å gjere seg klare til neste møte, der vi skulle kome og undervise. Det blei litt stille, men så var det ein kar som sa at det skulle nok gå bra, om vi får tak i han som kan lese, så skal vi få han til å lese desse dokumenta for oss. Så vi fekk oss på ein måte ein skikkeleg «trøkk seksten» og måtte revurdere alle planar. Vi måtte ned på eit endå lågare nivå. Vi måtte i samarbeid med andre folkeorganisasjonar prøve å få til alfabetisering.

Vi må heile tida spørje oss om bistand kjem fram til dei som treng det mest, og om krav om system som byggjer opp rundt bistand, tener dette formålet. Nyleg blei det lagt fram ein rapport frå det såkalla SAPRIN-nettverket som viser at strukturtilpassing via Verdsbanken på fleire felt har svekt økonomien i dei aktuelle landa og heller fremma fattigdom. Vi må spørje oss om dei handelsregima som ein no søker å byggje opp gjennom WTO, verkeleg tener dei fattigaste.

Utviklingsministeren seier vi må byggje ned handels hinder og slette gjeld. Det siste er det lett å vere einig i, men å byggje ned handelshinder kan verke stikk i strid med formålet om at dette skal skape vekst i sør. For det første har vi ein enorm overproduksjon i det vestlege landbruket for tida, ein overproduksjon som berre ventar på å bli dumpa i sør. Og i mange høve gjev vi bort denne overproduksjonen og kallar det bistand eller naudhjelp, noko som kan øydeleggje lokalproduksjonen. Marknadsdelar heiter det på fint, men det er i realiteten ein beinhard kamp for småbonden om å få selje varene sine på ein lokal marknad. Den lokale bonden kan ha problem med å konkurrere lokalt, så det å tenkje seg at han skal klare seg globalt, er ikkje så lett å sjå. Vi snakkar egentleg om å ha rett til å verne sin eigen marknad, proteksjonisme – etter mitt skjønn eit positivt omgrep når det blir brukt på rette måten.

Noreg har òg behov for det, om vi ønskjer å ta heile landet i bruk. Vi skal ha eit landbruk som utnyttar det vesle ressursgrunnlaget vi har, til å produsere mat. Når vi gjer det på ein økologisk måte, utan for mykje bruk av

spøytemiddel, kunstgjødsel og kraftfôr – importert kraftfôr til og med – vil det likevel vere mykje att som vi kan leggje ut til frihandel. Eller kanskje vi ikkje burde leggje det ut til frihandel, men einsidig seie at det vi ikkje klarar å produsere sjølve, skal vi i hovudsak la landa i sør forsyne oss med. Vi er i ein situasjon der det ikkje er uvanleg at ei vanleg norsk ku et 12–14 kg kraftfôr, som i verste fall kan vere importert frå Sudan. Dette er ein landbrukspolitikk som vi ikkje kan sjå framtida i augo med. Slik produksjon må ned. Det må praktiserast ein produksjon ut frå ressursgrunnlaget i Noreg. Men då er vi også i den situasjonen at vi kan seie at dette vernar vi om – akkurat som Lesotho eller Botswana kan gjere det same.

Skal vi byggje ned handelshindra, er eg redd for at det då blir dei sterkastes rett som vil gjelde. Vi må få ein meir rettferdig handel i verda, og ingenting er i vegen for å dra FN inn på denne banen. UNCTAD, FNs handelsorganisasjon, har stelt med dette lenge, men har ikkje fått autoritet nok på området. Den store fordelene med å la FN få overbyggjande makt her er at ein då får med seg litt demokrati på kjøpet. At det i tillegg gjev FN meir status, er jo heller ikkje heilt til å kimse av.

Vi står framfor toppmøtet i Johannesburg om berekraftig utvikling. Eg spurde utanriksministeren for ei stund sidan her i salen om kva mål Noreg hadde sett seg for arbeidet her heime, for å vise at vi hadde gjort noko. Eg fekk til svar at eg hadde spurt feil statsråd, og at nasjonal strategi, for ikkje å snakke om nasjonal agenda, ikkje hørte til UD's arbeidsfelt. Eg er einig med miljøbevegelsen, som påstår at det aldri skulle ha lege i UD, og vore UD sitt ansvar, men ille blir det når ein ikkje veit om at ein jobbar med dette i departementet. Økologisk landbruk, alternativ energi osv. – det er i det heile teke mange ting som har lege under Lokal Agenda 21, som folk i Noreg har drive med, anten det er frivillige organisasjonar, massevis av kommunar eller enkeltmenneske. På ein måte er det ingen som veit kva Lokal Agenda 21 er, men alle driv med det i det daglege. Dette skulle vi hatt med i kofferten til Johannesburg, for å vise at også Noreg går føre. Det ville jo òg vore litt artig for norske kommunar å få vite at det arbeidet dei gjorde, blei verdsett.

Då er det betre med Regjeringas handlingsplan mot fattigdom, ikkje minst vektlegginga av dei ulike landas egne fattigdomsstrategiar. SV er svært glad for ein plan som peikar langt fram i tid, og som lykkast i å få fram kor omfattande og komplekse fattigdomsproblema er. Eg saknar likevel ei grundig drøfting av dei konfliktane som vil kunne oppstå på bakgrunn av at ein tenkjer seg å fordrive fattigdommen. I alle høve må ein tenkje seg at verdiane skal fordelast betre, og ein må kanskje til og med endre på eigarstrukturar. Forholdet mellom gjevvarsida og mottakarsida knytt opp til makt burde ha vore drøfta mykje meir i utgreiinga. Vi hadde då fått ein betre debatt her i salen, fordi vi hadde visst meir om kva vi legg av vilkår i bistanden vår. Det kan godt hende vi då hadde fått eit skikkeleg bevis på at f.eks. våre krav om menneskerettar og godt styresett verkeleg stimulerer gode krefter i utvi-

klingslanda, eller at vi fekk fram eksempel som det eg viste til frå SAPRIN-rapporten, om at bistand kan gripe inn i maktkonstellasjonar i samarbeidsland på ein sånn måte at det ikkje tener dei fattigaste.

Med fare for å tenkje for mykje ut frå norske forhold vil eg påstå at det Noreg aller mest har å bidra med internasjonalt, er bondesamfunnet si samvirkebygging og arbeidarrørsla si ibuande fordeling gjennom kamp for lønn og sosiale gode. Men er det dette vi dreg med oss ut saman med mykje pengar, fredsinitiativ og utrøtteleg kamp for FN? Eg stiller spørsmålet, for eg vil at vi skal ha ein best mogleg debatt om desse spørsmåla, så i alle fall vil vi i denne salen er klare over kva for eit ideologisk grunnlag vi gjev bistand på. Då vil vi vere betre i stand til å sjå dei maktstrukturane vi støttar opp om, eller prøver å rive ned ute.

Eg må berre bla litt, president, for eg ser at det går over alle støvelskaft med tida!

Det er svært påfallande at ikkje Midtausten blir nemnt med eit ord i utgreiinga – ordet «palestinsk» er for så vidt nemnt – for det er ikkje berre utanriksministeren sitt bord. Det meste av den norske støtta til Midtausten går over bistandsbudsjettet, bl.a. 165 mill. kr over regionløyving og tilskot til flyktningar. Vi har brukt ca. 2 milliardar kr sidan 1993, og mykje av det som er bygt for desse pengane, er øydelagt, mykje den siste tida, som folkets hus i Nablus og statistisk sentralbyrå. Det er merkeleg at ein i utgreiinga ikkje har med nokon vurderingar av dette. Er statsråden redd for å ta i Midtausten-problematikken på grunn av at det er så nært oss, og at debatten går dagleg? I Afghanistan har Noreg ei dobbeltrolle ved at vi deltek i både krigen og freden. Har vi eit avklart forhold til kva vi driv med i Afghanistan? Er det sivilbefolkninga sitt ve og vel vi tenkjer mest på, eller er det våre allierte sine maktstrategiar for regionen som tel mest? Trivst vi i rolla der vi er både krigsherre og bistandsgjevar, og kan desse to rollene ha motsette interesser? Det er viktig at utviklingsministeren legg vekt på bl.a. Afrika, som elles ikkje får så mykje merksemd i den aktuelle debatten, men ho kan ikkje la dei sakene som folk i Noreg akkurat no er mest opptekne av, liggje av den grunn.

Presidenten: Presidenten vil gi representanten ros for å ha tilpasset seg klokken på en utmerket måte.

Det blir replikkordskifte.

Christopher Stensaker (FrP): Da jeg var på konferanse for utvikling i Monterrey i Mexico, ble mange av de tingene som er tatt opp i debatten her, belyst.

Fremskrittspartiet er litt kritisk til hvordan pengene brukes. Vi har en bistand på 12,1 milliarder kr siste år, og mitt inntrykk er at de andre partiene har en lettvinnt omgang med andres penger.

På 20 år har befolkningen i verden økt med 1,6 milliarder mennesker. Vi mener også at utvikling skapes ikke utenfra, men inne i et land. Mange afrikanske land hevdet at «they want trade before aid». Vi i Fremskrittspartiet har vært en pådriver og mener at en

viktig del av dette er bl.a. å slette gjeld. Men selvfølgelig vil Fremskrittspartiet også vurdere korrupsjon og hva som foregår i interne og eksterne kriger når man vurderer hvilken hjelp som skal gis. Vi ser også at det er veldig mange hjelpeorganisasjoner som det kanskje hadde vært en fordel å samle til færre, for dermed å ha bedre kontroll. Når det gjelder giverlandenes bruttonasjonalinntekt, har Norge kommet opp på 0,9 pst. FN-målet er 0,7 pst, og Amerika ligger på 0,1 pst.

Jeg vil da spørre Jacobsen, som forsvarer den norske bonden: Mener representanten at den varen som de fleste u-land kan selge, nemlig jordbruksprodukter, ikke skal kjøpes av Norge, for å beskytte norsk landbruk?

Bjørn Jacobsen (SV): Det var mykje fint å ta tak i der, det var BNI, og det var først og fremst det å slette gjeld. Eg er glad for at Framstegspartiet vil slette gjeld.

Men så er spørsmålet om vi driv ein landbrukspolitik i Noreg som gjer det umogleg for fattige land å delta i handelen med jordbruksprodukt. Nei, sjølv sagt ikkje, men vi må vere villige til å seie at dette kan vi ikkje berre sleppe heilt fritt. Vi kan ikkje la marknaden ordne dette. Vi veit også at først og fremst må vi få inn ord som økologi og det å drive på ein berekraftig måte. Dette får vi ikkje utan vidare. Eg skulle ha vore glad dersom marknaden kunne ha løyst dei problema. Eg har til og med trua norske bønder med at dersom vi ikkje får opp norsk produksjon av enkelte økologiske varer, så må vi heller seie at vi må få fri import av dei. Marknaden kan absolutt brukast på visse område.

Det er internasjonal samhandel og internasjonal solidaritet som vil klare å få verdsproduksjonen av mat til å gå i balanse. Til det krevst det både internasjonale avtalar og internasjonale forhandlingar, og ikkje liberalisme.

Inge Lønning (H): Jeg lyttet med stor interesse til representanten Jacobsens innlegg, men var litt i tvil underveis om det var et innlegg i norsk landbruksdebatt eller et innlegg i norsk utviklingsdebatt. Jeg hadde en slags fornemmelse av at det første egentlig spilte en større rolle enn det siste i Jacobsens innlegg, og det er vel kanskje noe av det problemet vi sleper med oss i Norge i denne sammenheng. Vi har relativt lett for å praktisere dobbelt bokholderi i den måten vi forholder oss på når det gjelder handelspolitikk og utvikling.

Nå la representanten Jacobsen frem en hel filosofi omkring begrepet proteksjonisme, som, så vidt jeg forstod, Jacobsen anser som et positivt ladet begrep. Han føyde riktignok til: dersom det blir praktisert riktig. Det er jo en ganske vesentlig tilføyelse. Jeg skulle gjerne utfordre Jacobsen litt på hva som er en riktig praktisering av proteksjonisme. Er det en riktig form for proteksjonisme når USA beskytter sin stålindustri mot f.eks. Europa? Var det en riktig form for proteksjonisme da Albania – som jeg hadde den blandede fornøyelse av å besøke før det store omskiftet i Europa – praktiserte en absolutt hermetisk innestengt økonomi, som førte landet tilbake til middelalderen i løpet av noen tiår? Betyr det noe i Jacobsens verdensbilde når det gjelder handel, at det

faktisk er slik at frihandelsutviklingen har ført til at antallet fattige i verden er redusert ganske kraftig i løpet av de seneste år?

Problemet med Jacobsens tilføyelse – «når det blir brukt på rette måten» – er jo at han egentlig krever at hvert enkelt land skal ha sitt eget regelsett og bestemme selv. Det er jo vel og bra. Men hvordan skal det bli samspill, dersom alle skal ha sitt eget sett av spilleregler?

Bjørn Jacobsen (SV): Å verne mot – proteksjonisme betyr å verne mot – vil for dei fleste landa gjelde anten for område av næringslivet eller for andre delar av samfunnet som det vil vere behov for å verne. Vi veit f.eks. at Canada bruker enorme midlar på kulturproteksjonisme, for dei vil behalde sin kulturarv, dei vil ikkje drukne f.eks. i kultur frå USA. Det finst massevis av måtar å verne ting som ein vil verne om, på. Inge Lønning veit jo at vi i SV har vore med på å stø, saman med Høgre, dette med tollfridom for dei minst utvikla landa. Eg skal vere einig med Inge Lønning i at handel fremmar utvikling. Handel fører fleire folk ut av fattigdom. Eg er heilt klart einig i det. Der er eg kanskje litt frekk som seier at proteksjonismen er bra – den er bra dersom den er internasjonal, dersom den berre er FN-basert, dersom vi lar det vere eit demokratisk grunnlag for å forhandle om proteksjonisme, der alle er med. Det er slik vi har bygd Noreg. Slik er andre land òg bygde. Slik skal vi delvis bygge verda, gjennom forhandlingar, samforståing osv. Da blir det ein proteksjonisme som kan bli akseptert av andre partar, fordi ein forstår at det er behov for å verne visse delar av eit lands interesser. At eg kanskje burde ha funne betre og fleire eksempel enn norsk landbruk, skal eg vere einig i, og eg kjem nok tilbake til det seinare.

Lars Rise (KrF): Jeg festet meg ved representanten Jacobsens spørsmål om Norge trives i rollen som både krigsherre og bistandsgiver i Afghanistan. Jeg synes nå det er på tide at SV kan forklare hva egentlig SVs strategi skulle være for Afghanistan. Vi hørte jo Kristin Halvorsen si ganske mange ganger at for hver dag det bombes i Afghanistan, styrkes Taliban. Så ifølge SV er antakelig nå Taliban sterkere enn noensinne. Vi la merke til at SV på et tidspunkt sluttet å fremme forslag om å stanse bombingene. Jeg har lyst til å spørre representanten Bjørn Jacobsen: Hva er egentlig SVs strategi?

Vi så i helgen at regjeringssjefen Karzai ble hyllet av tusener i sin hjemby Kandahar. Jeg må spørre SV om Taliban, ifølge SV, fortsatt burde ha sittet ved makten i Afghanistan. Det må jo være konklusjonen på den politikken SV har hevdet i denne salen. Burde terroristnettverket al-Qaida fått være i fred til å fremme sin planlegging av terroristaksjoner? Vi vet at Taliban sikkert drev en ganske god jordbrukspolitik, for de produserte jo voldsomt med opium – 10 tonn opium pr. år på 1970-tallet, og det vokste til 1 200 tonn i 1989 og 4 600 tonn i 1999. Men de var nok avhengig av en ganske globalisert handel for å få til dette, og var temmelig sikkert ikke tilhenger av den proteksjonismen som SV står for. Jeg vil gjerne at Bjørn Jacobsen nå forklarer om SV mener at

Taliban fortsatt burde sittet ved makten, og hvis ikke: Hva er SVs strategi for å få et endret styre i Afghanistan?

Bjørn Jacobsen (SV): Eg kan forsikre representanten Rise om at ingen gledde seg meir enn SV då det viste seg at Taliban-styret fall – eg var nær ved å seie fortare enn svint, iallfall fortare enn mange hadde rekna med. Det vi trudde – der eg sjølv, SV og for så vidt andre tok feil – var at krigen faktisk skulle vare lenger. Hittil har den vel kravd, seier uoffisielle informasjonar, ca. 3 000 sivile menneskeliv. Derfor stiller vi spørsmål heile tida, for det er dilemma i norsk politikk når vi både skal ha krigsherrolla og også skal ha utviklingsrolla. Vi bad om f.eks. bombestans tidlegare, i fjor haust, nettopp for at bistanden skulle bli meir effektiv. Vi må heile tida halde diskusjonen oppe om det er mogleg å drive bistand, samtidig som ein skal drive med maktstrategiar. Representanten Rise nemnde sjølv dette med opium, det er tal som viser at produksjonen har gått opp. Vi veit at det er planar om ei oljeleidning som er veldig strategisk, gjennom Afghanistan. Så det eg vil spørje utviklingsministeren om, er korleis vi avbalanserer dette. Det er to roller, anten vi vil det eller ikkje.

Presidenten: Replikordskiftet er avsluttet.

Lars Rise (KrF): Først vil jeg takke utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson for en god og utdypende redegjørelse. Jeg vil også gjerne benytte anledningen til å takke statsråden for at hun har fått Norge til å bidra med å få etablert en bred enighet i arbeidet for bekjempelse av fattigdom. Det er også positivt at det er blitt en del av handlingsplanen å bygge allianser internasjonalt for å fremme en politikk for utvikling som det kan være bred enighet om.

De utfordringene utviklingsland står overfor, kan se håpløse ut, men jeg har tro på at en negativ trend kan endres. Mange har kritisert Monterrey-konferansen og uttrykt skuffelse over resultatene, men jeg mener FN med konferansen grep en historisk mulighet til å få løftet fattigdomsproblemet mye høyere opp på den politiske agenda hos mange av verdens ledere. Bare det at så mange statsledere var samlet for første gang for å drøfte finansiering av utvikling, var et stort fremskritt i seg selv. Selv om ikke alle forventninger ble innfridd, var vi her vitne til en betydelig endring av forståelsen av utviklingspolitikkenes betydning, ikke minst i USA. Det at det nå er enighet om å halvere verdens fattige fra 1990-nivået innen 2015, gir også håp om at fattigdom faktisk kan utsluttes, om vi virkelig vil. 100 millioner lever i dag i ekstrem fattigdom. De trenger hjelp, og de trenger hjelpen nå.

Vi har en moralsk forpliktelse til å hjelpe dem som trenger det, og norsk bistandspolitik har alltid fokusert på de svakeste av de svakeste. Det er positivt at Regjeringens handlingsplan har tallfestet et mål om at 40 pst. av vår bilaterale bistand skal gå til de minst utviklede landene, de såkalte MUL-landene. Slik kan vi sikre at disse landene får kapital, da det er svært vanskelig for dem å få

kapital fra andre kilder. Også innad i landene fokuserer vi på de svakeste, de som trenger vår hjelp mest.

Det er ikke tilfeldig at Kofi Annan startet sitt freds- og fredsforedrag med å fortelle om den vesle jenta som var i ferd med å bli født i Afghanistan. De svakeste i verden i dag er barn, de er jenter, de kommer fra land preget av krig, nød og konflikt. Kristelig Folkeparti har alltid vært opptatt av barns rettigheter og arbeidet for at barn skal sikres et verdig liv og en god oppvekst.

Onsdag starter FNs spesialsesjon for barn i New York. Det er en milepæl i den internasjonale satsingen for styrking av barns rettigheter og velferd. For Norge er det viktig at vi setter barns grunnleggende rettigheter i fokus: retten til liv, helse og utdanning og retten til ikke å bli utsatt for vold. Og jeg vet at utviklingsministeren i sin tale på barnetoppmøtet vil fokusere på kommersiell seksuell utnyttelse av barn. En slik sesjon trengs dessverre, for UNICEF bekrefter at barnesexindustrien vinner terreng og er i ferd med å utvikle seg til å bli en av verdens største vekstbransjer. Handel med kvinner og barn blir bare overgått i tall av narkotika og våpenhandel. Det har lenge vært en avskyelig hemmelighet at barn blir kommersielt seksuelt utnyttet, solgt til sexhandel og prostitusjon, kidnappet og innesperret på bordell, og at menn reiser på ferie for å ha sex med mindreårige. Folk ønsker ikke å høre om dette, og derfor har overgrepene blitt skjult. Dette må ikke få lov til å fortsette. Barn er vår framtid, men de trenger hjelp i dag. Det er vanskelig å forestille seg verre brudd på menneskerettighetene enn handel med barn for seksuelle formål. Millioner av barn verden over er blitt tvunget inn i situasjoner der de blir grovt utnyttet til prostitusjon og barnepornografi. Det er vår tids systematiske slavehandel.

Seksuell utnyttelse av barn er alltid skadelig. Barn er aldri samtykkende seksualpartnere, barn er alltid ofre. Lidelsene er uendelige, og skadene er i mange tilfeller permanente. Ifølge FNs barnekonvensjon med tilleggsprotokoll har et barn rett til å bli beskyttet mot alle former for vold, seksuell utnyttelse og skadelig arbeid, og det har rett til utdanning og helseomsorg. Alle disse rettighetene brytes når et barn blir kommersielt utnyttet.

Jeg er derfor glad for at Samarbeidsregjeringen har forpliktet seg til å øke støtten til utdanning til 15 pst. av den samlede bistanden. Utdanning er et av de mest sentrale virkemidlene for å bekjempe fattigdom og fremme en bærekraftig utvikling. Grunnutdanning til kvinner og jenter har gitt best avkastning. Utdanning gir selvrespekt og mulighet til et annet levebrød enn kommersiell seksuell utnyttelse. Utdanning fører til færre barnefødsler, det fremmer likestilling, det gir familien bedre helse og kvinner høyere inntekt. Utdanning er grunnleggende for å bygge landet, og derfor er det også så sentralt blant FNs tusenårsmål.

Jeg er glad for at utdanning skal få en enda større plass innen deler av utviklingssamarbeidet og den humanitære bistanden, og jeg ser med spenning fram til arbeidet utviklingsministeren har satt i gang for å utforme en utdanningsstrategi som kan sikre en grunnutdanning til alle. Jeg håper også at statsråden vil bidra til at Norge

sørger for at utdanning blir en sentral del av Johannesburg-erklæringen for en bærekraftig utvikling.

Jeg er også glad for at barn, ungdom og kvinner skal prioriteres når det gjelder helse. Klarest sammenheng mellom utvikling og helse ser en i kampen mot hiv/aids. Det er ubegripelig å forstå at 3 millioner mennesker døde av aids i fjor. Hele landsbyer i Afrika ligger øde. Igjen står besteforeldre med ansvar for store barneflokker. Også mange barn er hivsmittet. Hivsmitte og aids har også hatt en stor innvirkning på den kommersielle seksuelle utnyttelsen av barn. For det første har det økt antall foreldreløse barn og således presset disse barna ut på et arbeidsmarked der de er sårbare for seksuell utnyttelse. For det andre har misforståelse rundt aidsfrykten ført til et krav om stadig yngre sexpartnere. Det florerer myter om at sex med jomfruer kan kurere aids. I Afrika hører en om grelle og uhyggelige eksempler på at spedbarn har blitt voldtatt for å kurere menn for aids. Kampen mot hiv/aids må fortsette, og jeg er glad for at Regjeringen vil prioritere dette arbeidet.

Samarbeidsregjeringen har nå forpliktet seg til årlig å bevilge 1 pst. av BNI til bistand innen 2005. Når vi prioriterer utviklingshjelpen på topp, blir det også viktig å sikre at pengene blir godt og effektivt utnyttet. Det er derfor et hovedanliggende å snakke om hele settet av indre forutsetninger for utvikling og om et godt styresett i videste forstand. Utviklingshjelpen blir nå rettet mot de stater som fremmer et godt styresett, da det har vist seg mest effektivt. Et godt styresett er en forutsetning for utvikling. Ved å kanalisere utviklingshjelpen til frivillige organisasjoner kan en gi hjelp til de fattigste uten å støtte opp under et ineffektivt eller korrumpert regime.

En demokratisk utvikling med bred folkelig deltakelse er av stor betydning for å øke ansvarligheten blant politikere og i forvaltningen, og i kampen mot korrupsjon. I denne sammenheng er politiske partier viktige. I Norge har vi god erfaring med partipolitikk og partivirke, og vi har kunnskaper som utviklingsland kan dra nytte av i sin demokratiseringsprosess.

Opprettelsen av et norsk senter for demokratisamarbeid er spennende. Det er et tiltak som flere partier og deres sideorganisasjoner støtter opp om, og jeg tror at vi sammen skal kunne formidle verdiene av flerpartisystem og frie valg. Målene i utviklingspolitikken er mange – så også tiltakene.

Når vi fører en så offensiv politikk, må vi også sørge for at vi har en hensiktsmessig organisering av utviklingssamarbeidet her hjemme. Utviklingsministeren varslert i sin redegjørelse at hun vil evaluere UD og NORAD. Målet er at vi skal ha mest mulig bistand for hver krone. Det er positivt at statsråden rekner med at en bred gjennomgang og evaluering kan være avsluttet allerede om fem måneder. En god og effektiv bistandspolitikk forutsetter tilstrekkelig kapasitet til planlegging, gjennomføring og oppfølging. Jeg er derfor glad for at Regjeringen ikke bare setter søkelyset på et godt styresett i andre land, men også viser vilje til en kritisk gjennomgang av vår egen forvaltning. Jeg er også glad for at utviklingsministeren så sterkt understreket at fred og ut-

vikling henger sammen, og at satsing på fred innebærer utvikling og bekjempelse av fattigdom.

Mahatma Gandhi sa en gang: «We have enough for everyone's need, but not for everyone's greed.»

Dersom vi tar for oss de pågående kriger og konflikter, er det også i stor grad grådighet som utløser krig. Ifølge State of the World hadde en fjerdedel av de 49 krigene og væpnede konfliktene som pågikk i 2000, en ressursdimensjon i den forstand at lovlig eller ulovlig utnyttelse av ressursene bidrog til å utløse krig, forverre krig og finansiere krig. Og vi har mange grelle eksempler på hvordan land som er rike på naturressurser, faktisk har vært herjet av borgerkrig i mange år. Angola er ett eksempel. De har enorme diamant- og oljeforekomster, og det har ført til brutale borgerkriger gjennom 25 år. Fire millioner mennesker har flyktet. En million mennesker er avhengig av utenlandsk matvarehjelp. Vi har også mange andre eksempler på hvordan diamanter og olje utløser krig. Sierra Leone ble av FN-ambassadøren i landet beskrevet på denne måten: Årsaken til konflikten er diamanter, diamanter, diamanter. Og konflikten om diamanter har fra FNs side utløst noen av de største fredsbevarende aksjonene og vilje til å satse enorme ressurser på militære aksjoner.

Det er mitt håp at vi i fremtiden kan se en tilsvarende vilje til å satse på en tidlig varsling av potensielle konflikter. Arbeid med fredsprosesser og dialog mellom konfliktparter er vanligvis billigere enn å finansiere krig.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Christopher Stensaker (FrP): Mange u-land er blitt en kortholder der andre putter penger inn og utviklingen har stått stille. Mange statsledere er redd for en utvikling som truer deres posisjon, og demokratisering hindres av korrupsjon og bestikkelser. Et flertall trenger heller ikke å være et demokrati i vestlig forstand. Demokratiseringsprosessen trues også av at mange makthavere bruker ytre hjelp til å sikre sin egen posisjon. Hva mener representanten Rise om dette?

Som et eksempel på hva mange sa på konferansen i Mexico, kan representanten fra Sierra Leone nevnes. Han sa at landet måtte behandles spesielt fordi borgerkrigen var over. De er klar over at godt lederskap og finansiering er viktig, og de trenger derfor finansiering og investering utenfra kanalisert gjennom landets ledere, og gjeldssletting. Han sa videre at handelen er viktig for utvikling av landet, men at utviklede land da må åpne sine grenser for import fra landet.

Subsidier på landbruk er dyrt både for giverland og mottakerland, noe som WTOs kommende generalsekretær i et møte med utenrikskomiteen også sa. Skattebetalerne betaler to ganger – først gjennom skatten til å betale subsidiene, så gjennom å betale for dyre jordbruksprodukter. Dersom man ønsker å støtte jordbrukerne fordi de er hyggelige mennesker, må man gjerne gjøre det. Men det hjelper ikke de fattige i verden som prøver å selge sine jordbruksprodukter, som er det eneste de kan handle med. Dette setter selvfølgelig norske bønder i kok, og jeg

skal ikke ta denne debatten her, men spørre representanten Rise: Vil Kristelig Folkeparti i regjering åpne for friere handel med jordbruksvarer?

Lars Rise (KrF): Når det gjelder statsledere som først og fremst er ute etter å sikre sin egen posisjon, har vi fått en veldig god gjennomgang av utviklingsministeren med hensyn til hvordan Norge vil følge en lang rekke land som har vært viktige samarbeidsland for Norge. Hun nevnte i sin redegjørelse, som jeg håper representanten Stensaker fulgte godt med i, flere land, bl.a. Zimbabwe, Mali, Madagaskar og Rwanda. Det er klart at denne vektleggingen på et godt styresett vil være veldig viktig når det gjelder kanalisering av midler og til hvilke land.

Representanten Stensaker burde tenke nøye gjennom hva som er grunnen til at USA på den konferansen han var til stede på i Mexico, varslet en opptrapping av bistanden med 5 milliarder dollar årlig. Det må jo bety at USA har oppdaget at bistand faktisk virker, og at det er nødvendig å øke nivået på bistanden. Jeg hadde håpet at det kanskje var den viktigste lærdommen vi kunne ta med oss fra konferansen i Mexico.

Når det gjelder den sittende regjeringens vilje til å åpne opp for større import fra u-land, er det både i Sem-erklæringen og i Regjeringens handlingsplan for fattigdomsbekjempelse varslet at den sittende regjering ønsker å redusere handelsrestriksjoner og åpne opp for større import fra u-land.

Bjørn Jacobsen (SV): Først litt til dette med oljefondet og barnearbeid. Eg synest Lars Rise snakka godt og engasjert om dette med barnearbeid og dei problema det skaper. Men kan representanten Rise kome med nokon tankar rundt dette med oljefondet sine investeringar? Kva synest Kristeleg Folkeparti om stoda, slik som den framstår i media i dag?

Elles vil eg gå litt tilbake til Midtausten – 2 milliarder kr har vi brukt der sia 1990-talet. I dag ligg det meste av resultatet av dette i ruin, smadra av den israelske krigsmaskinen. Det palestinske sjølvstyret, som blei etablert gjennom Oslo-prosessen, står no ribba tilbake, og dei menneskelege lidningane dei siste vekene har vore svært store på palestinsk side. Dette burde gjere den norske utviklingsministeren såpass rasande at ein iallfall kunne høyre om det i ei slik utgreiing, men situasjonen i Midtausten blir knapt nemnd, og det i så nøkterne orde lag at det er direkte provoserande. Også statsministeren er svært forsiktig når han snakkar om Midtausten, og han fortset å jamstille dei to partane – få partane saman, er liksom slagordet.

Tradisjonelt har Kristeleg Folkeparti vore eit av dei partia på Stortinget som har vist størst toleranse overfor Israel. Kva meiner eigenleg Kristeleg Folkeparti om den siste utviklinga i Midtausten? Meiner ikkje Kristeleg Folkeparti også at Israel må bere hovudansvaret for den situasjonen ein no er oppe i, og at det må stillast sterkare krav til Israel om å få til politiske løysingar?

Eg håper representanten Rise kan tenkje seg å kome SV litt i møte på dette området. For skal vi få til fred i

Midtausten, må vi også kunne klare å ha ein konkret og realistisk debatt i Noreg, ein debatt som gjev resultat og som skaper semje om at ting må skjje.

Lars Rise (KrF): Jeg tror det er nokså bred enighet i denne sal om at vi alle ønsker en fredelig utvikling i Midtøsten. Når representanten Jacobsen inviterer til å legge hovedansvaret på én av partene, vet jeg ikke om jeg vil være helt med på det, i hvert fall ikke når han sier at Israel må bære hovedansvaret. Vi vet at de voldshandlinger som vi har sett de siste 18–19 måneder, har vært utløst av en sterk vilje til bruk av selvmordsterrorister, og det har vært en forferdelig situasjon i Israel, hvor man må gå i utrygghet og usikkerhet med hensyn til når neste bombe vil sprenges. Så det er altfor enkelt å si at Israel må bære hovedansvaret. Vi har ikke tro på at vold er løsningen på problemene, og jeg tror kanskje litt for mange har bare militære løsninger i hodet. Men det Norge nå bør gjøre, er å bidra til å få partene sammen i en dialog, og da må vi være mer opptatt av det enn av å fordele skyld mellom partene.

Når det gjelder spørsmålet om oljefondet og barnearbeid, hadde sentrumsregjeringen en ganske bred gjennomgang av mulighetene for å styre hvor disse plasseringene skal foregå, og vi fikk en leksjon i hvor vanskelig det kan være. Men nå er det også besluttet at uttrekkingsmekanismen også skal gjøres gjeldende på menneskerettsområdet. Det er klart at det er komplisert å få dette til. Det har vært oppe i salen her flere ganger. SV har vært veldig engasjert i dette, og vi har vært engasjerte. Det står ikke på vilje når det gjelder å få til en styring av hvor oljefondets midler plasseres, og det kommer til å få økt fokus i tiden framover.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Åslaug Haga (Sp): Jeg vil begynne med å konstatere at det er svært gledelig at nobelprisvinner Aung San Suu Kyi er løslatt fra husarrest. Hennes mot og utholdenhet er beundringsverdig, og hun har gjort det lett for det internasjonale samfunn å støtte hennes sak. Men veien fram til demokrati og frihet er fortsatt svært lang i Burma. Aung San Suu Kyis løslatelse må derfor ikke bidra til at presset på Burma fra det internasjonale samfunn reduseres. Engasjementet fra regjeringer, parlamentarikere og frivillige organisasjoner må fortsette.

Senterpartiet er godt fornøyd med utviklingsministerens redegjørelse. Den bekrefter kloke prioriteringer som et bredt flertall på Stortinget støtter, og som gradvis er blitt utviklet over 50 år med norsk bistand. Det legges ikke opp til eksperimenter i bistandspolitikken framover. Det er det heller ikke behov for. Vi ser fram til budsjettet til høsten og forventer at Regjeringa tar et solid skritt i retning av å nå målet om 1 pst. av BNI i bistand.

Utviklingsministeren har lagt opp til en bred evaluering og gjennomgang av hele bistandsforvaltningen både hjemme og ute. Vi vil gi honnør til dette initiativet. I tidligere tider hadde vi i Norge en relativt stormfull debatt om hvor mye midler som skulle gå til bistandsforvalt-

ning. Dette var periodevis en perspektivløs debatt hvor bistandseffektivitet ble målt i hvor stor andel av hver bistandskrone som gikk til administrasjon, uten hensyntagen til hvilken form for bistand det var snakk om. Etter hvert har forståelsen økt for at den mest effektive bistanden ofte er den mest arbeidsintensive bistanden sett fra giverens side, slik som institusjons- og organisasjonsutvikling. Pr. i dag tror vi at en av de største svakhetene i bistandsadministrasjonen ligger i evnen til å følge opp styrende organer i multilaterale organisasjoner. Dette er et usedvanlig viktig arbeid, hvor det med godt håndverk er mulig å bidra til å legge føringer for organisasjonenes kurs. På viktige områder har Norge mye å tilføre. Det er behov for administrativ kapasitet for å følge opp de styrende organene, og det er behov for drevne personer som kan multilateralismens irrganger. Vi forventer at dette forholdet blir grundig drøftet i den pågående gjennomgangen.

I redegjørelsen var statsråden opptatt av rammebetingelser og sammenhenger mellom politikkområder. Jeg vil dvele litt ved dette med utgangspunkt i WTO, i oljefondet og i oppfølgingskonferansen om bærekraftig utvikling, Rio+10.

Bistand alene løfter ikke fattige land opp av fattigdommen, slik utviklingsministeren sjøl understreket i redegjørelsen. Interne og eksterne forhold spiller inn. Rammebetingelsene knyttet til internasjonal handel blir stadig viktigere for utviklingsland. Senterpartiet er opptatt av at WTO-regelverket ikke tar tilstrekkelig hensyn til de fattigste landene. Land som er i en oppbyggingsfase av økonomien, har behov for beskyttelse i langt større grad enn land som har en velutviklet markedsøkonomi. Det er enkelt nok å se hen til vår egen utvikling. Utviklingslandene må få beskytte sin egen industri i en oppbyggingsfase, på samme måte som vi fikk beskytte vår. De fattigste landenes behov for beskyttelse må ivaretas langt bedre i WTO enn hva som er tilfellet i dag. Likt regelverk for alle land – som WTO baserer seg på – slår fundamentalt ulikt ut i land som står på ulike utviklings-trinn. I de forestående WTO-forhandlingene må det være en hovedoppgave for Norge å bidra til å sikre de fattigste landene tilstrekkelig beskyttelse.

De fattigste landene kommer ofte dårlig ut i internasjonale forhandlinger fordi de mangler institusjoner og kompetanse som gjør dem i stand til å ivareta sine særlige interesser. Norge bør, i langt større grad enn i dag, bruke bistandsmidler til å gjøre de fattigste landene i stand til å ivareta sine interesser i WTO-forhandlingene. Dette handler om kortsiktig innsats, i forhold til at landene får mulighet til å være fysisk til stede i forhandlingene, og det handler om mer langsiktig innsats, i forhold til kompetanse og institusjonsutvikling på handelsområdet.

Presseoppslag om investeringer som er gjort av oljefondet, er særdeles deprimerende lesning. Utviklingsministeren bør engasjere seg kraftig i å bidra til at Regjeringa straks utvikler etiske retningslinjer for bruk av oljefondet. Det er dokumentert at norske investeringer via oljefondet har vidtrekkende negative konsekvenser i forhold til mennesker i utviklingsland. De menneskene vi

prøver å hjelpe med bistand, undergraver vi parallelt ved å investere vår formue i selskaper som bryter ned miljøet, og som bidrar til å forringe folks humanitære situasjon gjennom investeringer i f.eks. mineproduksjon og i selskaper som benytter barnearbeid. Dette må ganske enkelt opphøre. Det vi ser, er opprørende og uverdlig. Vi vet at det er gjort betydelige framskritt når det gjelder å finne mekanismer som sikrer at man ivaretar etikken ved investeringer.

Rio+10-konferansen i Johannesburg på ettersommeren er svært viktig. Den er viktig for oss alle fordi den griper fatt i vår klodes to største utfordringer, nemlig kampen for miljøet og kampen mot fattigdommen. I lys av kontinuerlig miljøforringelse, uverdlig fattigdom og nyfattigdom må konferansen i Johannesburg føre fram til konkrete handlingsplaner og definerte mål. Det holder ikke for verdens fattige at konferansen ender med et ønske om at verden burde ha sett annerledes ut. Konferansen må evne å si hvordan vi skal komme videre, og hvordan verden kan se annerledes ut. Den må definere en klar handlingsplan, med etterprøvbare målsettinger og økonomiske ressurser tilgjengelig. Dette er uhyre krevende, men konferansen gir nettopp denne muligheten. I lys av konferansens betydning vil Senterpartiet oppfordre statsministeren til å holde en redegjørelse for Stortinget om forberedelsesprosessen og norske ambisjoner og mål for konferansen. Vi ber utviklingsministeren bidra til at så kan skje.

I motsetning til utviklingsministeren mener vi at konferansen om finansiering for utvikling i Monterrey i Mexico i mars ikke viste at de rike landene har forstått at bidrag til kampen mot fattigdom også er bidrag til å sikre global sikkerhet. Etter hendelsene 11. september i fjor hadde vi langt større forventninger til denne konferansen. Rio+10 gir anledning til å rette opp manglende konkretisering og handlingsplaner fra Monterrey. Vår felles klode trenger forpliktelser, både i forhold til miljø og i forhold til fattigdom. Vi kan ikke la flere sjanser gå fra oss.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Christopher Stensaker (FrP): Hvor effektivt bistands-penger blir brukt på dem som trenger det mest, er avhengig av landets styresett.

Det bringer meg over på et av spørsmålene i denne debatten. De som har vært forkjempere for en vestlig flertimodell, blir av noen beskyldt for at det er vestlig kulturimperialisme, at den afrikanske demokratiseringen har skjedd uten tilstrekkelig afrikansk involvering. Spørsmålet er: Må Afrika virkelig demokratiseres? Svaret er vel: Både ja og nei. Her må man huske på at den afrikanske kulturen i stor grad baserer seg på stammetilhørighet, på lojalitet overfor stamme og familie – og i mindre grad overfor landets styre.

I mine samtaler med vanlige folk i Afrika oppdaget jeg at mye av den vestlige tenkemåten faller på stengrunn. Et eksempel er: Aids er den hyppigste dødsårsaken i Rwanda. På spørsmål fra meg om ikke bruk av kondom ville ha bedret situasjonen, var svaret at det ble det

ikke barn av. Barn var de avhengig av, skulle slekten sikres i alderdommen. Da får man på en måte forholdet med hvem som kommer først, høna eller egget – det ene er avhengig av det andre.

Det neste spørsmålet i denne debatten er hvor legitimt og fruktbart den vestlige innblandingen i Afrika egentlig er. Er det på tide med en afrikanisering av demokratiene, eller er dette en modningsprosess som ikke er fullført? Svaret må vel være ja. Mitt spørsmål er da: Hva er representantens syn på dette?

Åslaug Haga (Sp): Det er en interessant debatt representanten Stensaker reiser, og som vi for noen år sia hadde fruktbare meningsutvekslinger om i forbindelse med norsk bistand. Jeg skulle gjerne sett at vi også i dag kanskje hadde tort å gå mer inn i den typen debatt enn det vi gjør. Personlig har jeg – ikke minst etter å ha bodd en god del i utlandet, hvor kultur og tankesett er helt annerledes – slitt mye i forhold til om det er grunnleggende kulturimperialisme vi bedriver når vi bl.a. bedriver bistand.

Etter å ha gått solide runder med meg sjøl og tenkt gjennom disse tingene, kom jeg mer og mer til at vi skal vokte oss i dette landskapet. Men det er samtidig slik at det dog finnes en del helt grunnleggende verdier som vi med respekt for mennesket må ta utgangspunkt i. Derfor er aspekter knyttet til menneskerettigheter, knyttet til individuell frihet, som ikke minst også har med kjønn å gjøre, altså rettigheter knyttet til det å være barn, så grunnleggende og så elementære at man bør bygge enhver samfunnsutvikling på dem.

Jeg mener at hele debatten om bistanden bør ta utgangspunkt i at det er en del elementære og helt grunnleggende forestillinger om hva vi mener er menneskeverd, som skal ligge i bunnen. Velger man å ta det som utgangspunkt, tror jeg en vil finne at det meste av det vi bedriver innenfor bistand, er uproblematisk, men jeg synes det er klokt periodevis å ta noen debatter på dette feltet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Trine Skei Grande (V): Vi markerer i år 50-årsjubileet for norsk bistand. Norge har i disse årene vært i fremste rekke i arbeidet for solidaritet med utviklingslandene. Sjøl om det har skjedd store framskritt for enkelte av verdens fattige land, er utfordringene likevel fortsatt betydelige. En stor del av verdens befolkning lever fortsatt på et eksistensminimum. En betydelig del lever i en akutt og livstruende nødsituasjon.

FNs erklæring ved tusenårsskiftet trekker opp svært viktige, men også svært ambisiøse mål for utviklingsarbeidet, bl.a. en halvering av den andelen av verdens befolkning som lever i ytterst fattigdom. Venstre støtter disse målsettingene. Det er ambisiøse mål, de er vanskelige å nå, men dette bør være det fremste store internasjonale løftet framover.

Jeg slutter meg til utviklingsministerens vurdering av at disse målene kan nås gjennom at vi styrker innsatsen på flere områder. Gjeldslettelse, investeringer, adgang

til nye markeder og bistand er alle viktige faktorer for utviklingen av de fattige landene. Samtidig er demokratisk utvikling en nødvendig forutsetning for rettferdig fordeling av vekst og vern om menneskerettigheter.

Før Samarbeidsregjeringa la fram statsbudsjettet i høst ble det stadig hevdet, bl.a. fra Arbeiderpartiet, at Regjeringa kom til å redusere bistanden. Venstre var også med rundt bordet, og vi kunne bevise at Arbeiderpartiets spådommer var feil. Tvert imot er norsk bistand rekordhøy, og Regjeringa har som mål å øke bistandsbudsjettet til 1 pst. av bruttonasjonalinntekten innen 2005.

Regjeringa har også lagt fram en handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør som vil være grunnleggende for norsk utviklingspolitikk framover.

Utviklingsministeren la i sin redegjørelse vekt på at den norske handlingsplanen må være svært ambisjos for å nå målene i tusenårsplanen. Det skal derfor for første gang gjennomføres en bred evaluering og gjennomgang av hele bistandsforvaltningen, slik at norsk bistand kan bli enda bedre. Venstre hilser en slik evaluering velkommen.

Bistand er fremdeles et nødvendig virkemiddel i utviklingspolitikken. Mer av den norske bistanden må rettes mot demokratibyggning og styrking av menneskerettighetene.

Demokrati er en nødvendig forutsetning for å sikre menneskerettighetene og en mer sosialt rettferdig utvikling. Det er også en viktig forutsetning for økonomisk utvikling. Uten et styresett hvor befolkningen kan kaste sine ledere ved valg, skapes det ikke tillit til en stabil sosial og politisk utvikling, noe som igjen er nødvendig for å sikre nye investeringer. Venstre mener derfor at Norge må stille krav til respekt for demokrati og menneskerettigheter også overfor sine samarbeidsland.

Mange brudd på menneskerettighetene retter seg spesielt mot kvinner og barn. Oppmerksomheten om disse overgrepene har imidlertid vært altfor liten. Bruk av barn som soldater må bekjempes. Tilgang til utdanning og arbeid, stemmerett, kamp mot seksuelle og andre fysiske overgrep, ikke minst i krig, og tiltak mot bruk av omskjæring er områder hvor Norge må intensivere sitt arbeid. Dødsstraff kan ikke aksepteres verken i krig eller fred. Norge må arbeide for et verdensomspennende forbud mot gjennomføring av dødsstraffdommer.

Internasjonaliseringen av næringslivet konfronterer norske bedrifter med nye etiske og legale forpliktelser. Venstre mener det er viktig at norske bedrifter inkluderer menneskerettighetshensyn i sin utenlandsstrategi. Norske bedrifter bør sikre høye standarder for arbeids- og produktionsforhold og ta samfunnsansvar i de landene de opererer i.

Det sivile samfunn og de frivillige organisasjonene spiller en svært viktig rolle i utviklingspolitikken. De frivillige organisasjonene bidrar til utvikling av organisasjoner i mottakerlandene både som vaktbikkjer og kritiske korrektiver. Dette er en helt nødvendig del av arbeidet for utvikling.

Venstre vil understreke at det ikke må stilles for strenge krav til profesjonalisering av de frivillige organisasjo-

nene for å kunne delta i bistandsarbeidet. Det vil skape en altfor stor avstand og et altfor stort byråkrati. De frivillige organisasjonenes styrke ligger nettopp i det sterke folkelige engasjementet. Dette må alltid ligge til grunn. Flere frivillige organisasjoner enn de fem store må kunne bidra i bistandsarbeidet.

Utviklingsministeren varslet at Regjeringa vil foreslå å etablere et separat ungdomsprogram under Fredskorpsets ledelse, som vil støtte opp om de mange ungdomsutvekslingsprogrammene som drives av en rekke frivillige organisasjoner. Det skal også etableres et ungdomspanel med representanter utvalgt fra ungdommens egne organisasjoner. Dette panelet skal kunne vurdere utviklingspolitikken kritisk.

Venstre mener dette er *meget* viktige initiativ. Det gir ungdom større innflytelse og bedre mulighet til å arbeide internasjonalt. Frivillige ungdomsorganisasjoner har allerede sammen med likesinnede organisasjoner i utviklingsland utviklet samarbeidsprosjekt. For eksempel et prosjekt jeg kjenner godt sjøl, et prosjekt som norske 4H har i samarbeid med sin søsterorganisasjon i Gambia. Det må satses ytterligere på å utvikle flere slike gode lokale prosjekt som skaper engasjement også her i Norge.

Som ledd i demokratisk utvikling er det nødvendig med støtte til å bygge opp politiske partier i utviklingsland. Vi skal ikke eksportere vårt partisystem, men bidra til å støtte utvikling av flerpartisystem, gjennomføring av frie valg og fremme flere unge og flere kvinnelige politikere. Venstre har lenge samarbeidet med søsterpartier rundt omkring i verden og har svært gode erfaringer med det arbeidet, både når det gjelder hva vi kan bidra med til utvikling i andre land, og når det gjelder å hente ideer utenfra. Det er svært positivt av Regjeringa å etablere et norsk senter for demokratistøtte som skal bidra til å styrke slikt demokratiarbeid.

Regjeringa har bestemt at Norge skal slutte seg til de internasjonale straffetiltakene mot president Mugabe i Zimbabwe og hans nære støttespillere. Venstre støtter de vedtakene. Det er viktig å styrke det internasjonale presset mot Mugabe og hans regjering. Norge må bidra til å få myndighetene i Zimbabwe til å respektere menneskerettighetene og demokratiske spilleregler, stanse den politiske volden og arbeide for nasjonal forsoning.

Det er også viktig å fokusere på konsekvensene uroen i Zimbabwe har for landene omkring. Zimbabwe har tradisjonelt vært det sørlige Afrikas matkammer, og på grunn av tørke, men også på grunn av Mugabes politikk i Zimbabwe, vil jeg rette oppmerksomheten mot de humanitære katastrofene som i dag er under oppseiling i to av Norges hovedsamarbeidsland, Zambia og Malawi. Flere millioner mennesker er i fare for å sulte. Det er en svært dramatisk situasjon, og den krever øyeblikkelig handling.

Bistand er sentralt for utvikling, men økt markedsadgang for utviklingslandene er like viktig. For å sikre utvikling blant verdens fattige land må disse landene få større innpass på verdensmarkedet. Norge må bli en pådriver for at de neste forhandlingene i WTO reelt ivaretar utviklingslandenes interesser.

I tillegg til å arbeide for økt stabilitet og ansvarlighet i de globale finansmarkedene må Norge øke bistanden til institusjons- og kompetansebygging i mottakerlandene. Ikke minst er det viktig at de fattige landene får tilgang til ny teknologi. Norge må være en aktiv bidragsyter til debatten om alternative former for utviklingsfinansiering.

Setting av gjeld er kanskje det viktigste enkelttiltak for utvikling i mange fattige land. Det er svært viktig at Regjeringas gjeldsplan følges opp for å gjøre det internasjonale gjeldssetttingsinitiativet mer robust. Gjeldssettting må gis raskere for de land som har vist sterk vilje til reform og fattigdomsbekjempelse. Norge må også sammen med andre kreditorland intensivere arbeidet for å samordne ytterligere gjeldssettting. Det bør opprettes internasjonale kredittilsynsmekanismer for å sikre en ansvarlig utlånspolitikk nasjonalt og internasjonalt.

Dette har kanskje vært en av de første debattene om utenrikspolitikk som ikke har vært preget av den 11. september. Men kanskje handler den også litt om 11. september. Arbeidet for demokrati og arbeidet mot fattigdom er også viktig i kampen mot terrorisme. Eller som en forfatter sa i New York Times for noen dager siden: Fanger du en terrorist som kommer fra et folk uten håp, skaper du ti terrorister. Fanger du en terrorist fra et folk som har håp, så fanger du en terrorist.

Gunhild Øyangen (A): Det er gledelig at det er bred politisk enighet om hovedtrekkene i utviklingspolitikken. Norge er et rikt land, hvor folk heldigvis er opptatt av de svære utfordringene som møter mennesker som ikke har vært så heldige med sitt fødested.

En milliard mennesker lever i dyp fattigdom. Tusenårsårene er ambisiøse, og det kreves et internasjonalt krafttak. Etter at en rekke sentrale aktører reduserte sin bistand på 1990-tallet, er det bra at f.eks. EU og USA har varslet konkrete opptrappingsplaner, og at drøftelsene i Monterrey i Mexico i mars i år viste at de rike landene nå har forstått at kampen mot fattigdom også er en kamp for global sikkerhet.

Konferansen om finansiering av utvikling tok noen viktige skritt framover, men det er fortsatt et problem at det ikke er tilstrekkelig vilje til å finansiere FN's virksomhet og å ta nye virkemidler i bruk. Det er knyttet forventninger til FN's spesialsesjon for barn som starter i disse dager. Det er all grunn til å glede seg over at tusenvis av barn allerede er reddet etter at det globale vaksineinitiativet for barn, GAVI, har trådt i kraft. Her viste den forrige regjeringen at det nytter å gå foran på nye områder. Jeg vil også nevne at Norge har ratifisert ILO-konvensjonen mot de verste formene for barnearbeid. Konvensjonen danner et forpliktende rammeverk for vårt samarbeid med en rekke utviklingsland. Jeg regner med at Regjeringen vil følge opp disse viktige satsingsområdene for å bedre barns situasjon.

Jeg ser fram til å delta på matvaretoppmøtet i Roma, Johannesburg-konferansen og Rio+10 til høsten. Verden er i besittelse av enorme kunnskaper både om fattigdomsproblemene og miljøproblemene. Det store spørs-

(Øyangen)

målet er om vi har de riktige virkemidlene, og ikke minst om vi er villige til å bruke dem. Det er mitt håp at disse konferansene vil føre oss noen skritt lenger i riktig retning.

Samarbeidsregjeringen fører videre mange tiltak som Stoltenberg-regjeringen la stor vekt på. Det gjelder bl.a. satsingen på godt styresett. Jeg tror det er viktig også for oppslutningen om bistandsarbeidet i Norge at folk kan føle seg trygge på at innsatsen støtter regimer som fremmer en demokratisk utvikling, og som ivaretar grunnleggende menneskerettigheter. Slik jeg tolker det, er det også kriterier som statsråden har lagt stor vekt på i vurderingen av samarbeidsland. Vi vet at bistand har liten positiv effekt i land med dårlig styresett. Derfor var det f.eks. riktig å avvike Zimbabwe som prioritert samarbeidsland. Godt styresett betyr demokratisering, rettferdig fordeling, respekt for menneskerettighetene, korrupsjonsbekjempelse og ansvarlig ressursforvaltning. Det handler også om likestilling mellom kjønnene.

Jeg er glad for statsrådets erkjennelse av at internasjonale rammebetingelser, som f.eks. kjøperegler for handel, ofte kan påvirke utviklingen i et land mer enn bistand. Dette fikk vi et sterkt inntrykk av ved besøk av WTOs nye generaldirektør, dr. Supachai Panitchpakdi. Det blir en viktig oppgave for den norske regjering i WTO-forhandlingene å bidra positivt til at landbruksproblemer får en løsning som tjener utviklingslandene.

Det var en viktig beslutning å innføre tollfrihet for MUL-land fra 1. juli i år. Det blir interessant å følge med på hvordan denne nye muligheten vil slå ut for de minst utviklede landene. En avgjørende forutsetning for at et land kan utvikle seg, er en styrking av landbrukssektoren, og jeg hilser med glede statsrådets varslede satsing på landbruk i utviklingsland.

Statsråden varsler videre en bred gjennomgang av bistandsforvaltningen, inkludert Utenriksdepartementet og NORAD samt ambassadene i våre samarbeidsland. Alle organisasjoner og alle virkemidler trenger jevnlig evaluering. NORAD er et sentralt instrument i norsk utviklingspolitikk i dag og en stor forvalter av offentlige midler. Tildelingssystemet som brukes vis-à-vis frivillige organisasjoner, bør også være en del av evalueringen.

Julie Christiansen (H): Da den nylig utnevnte direktøren i Verdens Handelsorganisasjon, Supachai Panitchpakdi, besøkte Norge, hadde han noen svært klare beskjeder med seg i kofferten til oss. Til Aftenposten den 11. april uttalte han:

«Landbruket er avgjørende for de fleste, men ikke alle utviklingsland. Det er viktig med store nedskjæringer av subsidiene til landbruket; at OECD-landene samlet bruker 360 milliarder dollar (over 3100 milliarder kroner) i året til landbrukssubsidier er en slags skatt på hele verden.»

Vi hørte også det samme budskapet da han besøkte utenrikskomiteen, der han sa at produksjonssubsidier til landbruket på sikt må erstattes med andre former for støtte til landbruket.

Vi kan ikke lenger lukke øynene for det faktum at Norge er blant de mest proteksjonistiske land i verden når det gjelder landbruket. Vi ligger på høyde med det ekstremt beskyttede Japan og omtrent dobbelt så høyt som nivået i det fortsatt proteksjonistiske EU.

WTO-direktøren hadde også rimelig klare forventninger til at den neste forhandlingsrunden i Verdens Handelsorganisasjon skal ha den utviklingsprofilen som retorikken i forkant skulle tilsi. Så langt har i-landene fått mest ut av globaliseringen. Verdenshandelen i forhold til bruttonasjonalprodukt har mellom 1987 og 1997 økt fra 27 til 39 pst. i i-landene. For u-landenes vedkommende har andelen økt fra 10 til 17 pst.

WTO-direktøren sa videre at han venter at industri-landene ikke skal sitte og vente på innrømmelser fra u-landene, men at de selv vil ta initiativet til å komme med innrømmelser.

Dette bør være en klar påminnelse til oss om at WTO blir en viktig arena for utviklingspolitikk i årene som kommer, kanskje på linje med FN og andre globale aktører, nettopp fordi «bistand kan aldri alene løfte et land ut av fattigdom», slik utviklingsministeren sa. Handel er en viktig forutsetning for næringsutvikling og økonomisk vekst, noe som igjen er en forutsetning for at vi skal få bukt med fattigdommen.

Jeg mener imidlertid at vi er på riktig vei, som det har vært referert til tidligere. Alle varer fra MUL-landene skal ha fri adgang til det norske markedet fra 1. juli, så sant de tilfredstiller våre kvalitetskrav. Jeg synes også det er grunn til å understreke at Regjeringen har satt seg som mål å øke markedsadgangen for varer også fra andre land enn de 48 minst utviklede landene, de såkalte MUL-landene. Vi skal ikke glemme at de utviklingsland som på en måte er for rike til å komme med i MUL-kategorien, men som likevel har en høy andel fattige, kan fungere som drivkrefter eller som lokomotiv i en regional økonomisk utvikling, som vil kunne dra enda fattigere land i den regionen med seg i en positiv retning.

WTO-direktøren gjorde det imidlertid også klart at mange land i dag har et svært svakt utgangspunkt når det gjelder å kunne eksportere varer. De trenger faglig bistand på mange plan, ikke minst for å kunne utnytte det internasjonale regelverket for handel. Her håper jeg at Norge kan bidra med enda mer. I tillegg til Regjeringens nye offensiv når det gjelder næringsutvikling i samarbeidslandene våre, håper jeg at vi kan følge opp WTOs agenda på dette området. Jeg tror Norge kan bidra til at samarbeidet mellom Verdens Handelsorganisasjon og andre internasjonale aktører, som f.eks. FN-systemet, kan bli bedre, og at de kan virke bedre sammen, til beste for felles sak, nemlig fattigdomsbekjempelse.

Så til slutt: Høyre har gjennom mange år fokusert på behovet for bistand til Russland. Vi har særlig pekt på at det mange steder i Russland er fattigdom som ikke står tilbake for den fattigdom mange utviklingsland opplever, og at det i dette landet, spesielt i Nordvest-Russland, er et særlig behov for sterke sivile organisasjoner som på sikt kan bistå sin egen befolkning, og at Norge kunne hatt en rolle med hensyn til å bygge opp slike sivile organisasjoner.

ner. Det har imidlertid vært vanskelig for oss å få gjenomslag for bevilgninger til dette, ikke minst fordi Russland ikke er definert som utviklingsland av OECDs organer. Hjelp til Russland kan derfor ikke bli definert som ODA-bistand. Derfor kunne jeg tenke meg å spørre utviklingsministeren hvorvidt det er mulig å få tatt dette spørsmålet opp i OECD, slik at bistand til Russland kan betegnes som ODA-bistand.

Kjetil Bjørklund (SV): Utviklingsministeren berøre i sin redegjørelse forrige tirsdag Regjeringens handlingsprogram for bekjempelse av fattigdom i sør. Dette handlingsprogrammet har mange fine og viktige formuleringer, og jeg vil benytte anledningen til å komme med et par sitater fra redegjørelsen:

«Internasjonale og nasjonale rammebetingelser for handel med varer og tjenester, gjeld og investeringer påvirker utviklingslandene, ofte i større grad enn bistanden. Vi må derfor sikre at politikken på disse områdene leverer i forhold til fattigdomsbekjempelse.»

Og videre:

«Også norsk politikk innenfor f.eks. energi, fiskeri og landbruk skal gjennomgås for å sikre at den er mest mulig konsistent i forhold til målene for utviklingspolitikken. En slik gjennomgang vil se på ulike sider ved vår politikk for å klargjøre hvordan vi bedre kan bidra til å redusere fattigdom i utviklingsland.»

Det må være et klart mål at vår politikk henger sammen på ulike områder, og jeg støtter selvsagt arbeidet med å gjennomgå alle våre politikkområder for å oppnå dette. Det er også bra at dette blir gjort i løpet av dette året. Det er på tide, for det haster.

Det norske oljefondet var på om lag 600 milliarder kr ved utgangen av 2001. Nå har det lagt på seg enda flere milliarder. Dette er inntekter fra et forsert uttak av olje, som bidrar til en uforvarlig klimaoppvarming på den jorda som er felleseie for både fattige i sør og rike i nord. Disse inntektene har vi plassert i oljefondet, og disse pengene investerer vi rundt omkring for å få størst mulig økonomisk avkastning. Vi investerer i barnearbeid, genmanipulering, våpenproduksjon, produksjon av miljøgifter, bedrifter som bevisst undergraver de ansattes arbeidsvilkår osv. Dette er velkjent for alle som sitter i salen her, og i Regjeringen. SV har i årevis bedt om etiske retningslinjer for våre investeringer. Svaret har stort sett vært, enten det er nåværende eller tidligere regjeringer: Vi ser på saken, men det er veldig vanskelig å finne måter å gjøre dette på! Til nå har som kjent en uttrekksmekanisme, som gjør at vi kan trekke oss ut av skandaløse investeringer i etterkant, vært det lengste noen norsk regjering har villet strekke seg til.

Dette er ikke godt nok. Dersom Regjeringen mener noe med at alle politikkområder skal gjennomgås i lys av tanken om at internasjonale rammebetingelser og investeringer påvirker utviklingslandene – og ofte i større grad enn bistand – må det være naturlig å etablere etiske retningslinjer som hindrer at vi åpenbart har en uheldig praksis, som at vi f.eks. bidrar til Regnskogsfondet, som bruker 1,5 mill. kr for å ta vare på regnskogen på

Sumatra, mens vi investerer 190 mill. kr i en bedrift som hogger ned regnskogen på Sumatra.

Jeg vil oppfordre utviklingsministeren til å se nærmere på disse sammenhengene, slik at vi kan få fullt utbytte av våre bestrebelser for å heve inntektene til de fattigste i sør, og ikke bare heve våre inntekter fra det vi henter ut av oljefeltene i Nordsjøen. Når andre fond kan etablere slike retningslinjer, kan vi selvsagt også gjøre det i Norge. Det har vi råd til!

Utviklingsministeren redegjorde for Verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling, som skal finne sted i Johannesburg i år. Dette er et svært viktig toppmøte, som mange har store forventninger til. Jeg deler utviklingsministerens syn med hensyn til at Norge og andre rike land har et moralsk ansvar både for å redusere egne klimagassutslipp og for å bøte på konsekvensene, men jeg vil fokusere litt på et annet viktig forhold der Norge har et ansvar.

I 2001 var det rundt 50 kriger eller krigsliknende tilstander rundt omkring i verden, og de totale militærutgifter beløp seg til 17 000 milliarder NOK. Det er ikke vanskelig å tenke seg at disse forhold har en enorm negativ innvirkning på miljø og utvikling. Krig og væpnede konflikter og produksjon av, handel med og bruk av våpen av alle typer er årsak til død og lidelse, det hindrer en bærekraftig utvikling, forbruker våre fellesressurser og ødelegger og forurenser livsgrunnlaget vårt. Denne sammenhengen mellom virksomheten i den militære sektor og en manglende bærekraftig utvikling står av uforståelige grunner ikke på dagsordenen verken for Verdenstoppmøtet i Johannesburg eller kommisjonen for bærekraftig utvikling. Jeg vil utfordre utviklingsministeren med hensyn til dette. Hva vil Regjeringen gjøre for å få sammenhengen mellom fred, miljø og utvikling på dagsordenen under møtet i Johannesburg og i arbeidet til kommisjonen for bærekraftig utvikling i tiden framover?

Til slutt vil jeg takke for at representanten Rise i sitt innlegg så klart viste hvor han står i Midtøsten-konflikten. Det står det respekt av. Rise gav uttrykk for at han ikke oppfattet det slik at Israel har et hovedansvar for den utviklingen vi nå ser i Midtøsten, og dermed for å bidra til en løsning. Det bekrefter det inntrykk at Rise, som en av de ledende politikere i Kristelig Folkeparti, ikke har oppfattet det faktum at Israel nå har okkupert palestinsk jord i 35 år, og at den viktigste drivkraften i denne konflikten nettopp er at Israel ikke trekker seg ut av de okkuperte områdene, men gjør det motsatte. Med sitt utsagn er Rise dessverre med på å legitimere Israels handlinger. Jeg har nå anledning til å presisere SVs syn på dette. Dette er ikke likeverdige parter, men en okkupert og en okkupert, og den okkupasjonen må stanses!

Statsråd Hilde Frafjord Johnson: FNs tusenårserklæring representerer en helt ny tilnærming til internasjonalt samarbeid for utvikling. Tusenårsmålene er konkrete, og målene skal kunne etterprøves. Rike og fattige land har gått sammen om dem, og de er enige. Dette er faktisk et globalt og forpliktende partnerskap. Det er også enighet om hvordan utviklingsmålene skal nås, og hvilke virkemidler som skal tas i bruk. Det er dessuten enighet om at

det skal rapporteres regelmessig om framgangen – om framgangen mot innfrielsen. Her vil FNs utviklingsprogram, UNDP, Verdensbanken og Det internasjonale valutafondet ha sentrale oppgaver. Det arbeides nå med indikatorer for nettopp å kunne overvåke oppfyllelsen av dem under lederskap av UNDP, slik representanten Vallersnes var inne på.

I partnerskapet mellom fattig og rik, mellom sør og nord, skal den rike del av verden gjøre sin jobb, stille ressurser til rådighet og legge til rette gjennom bedre rammebetingelser for utvikling, mens utviklingslandene skal gjøre sin jobb, bedre sitt styresett og sørge for at begrensede ressurser disponeres på en fornuftig måte, til beste for de fattige.

Målene er definert. Sentrale virkemidler er på plass, og det kartlegges nå hva det vil koste å nå de enkelte målene. WHO har gjort dette på helseområdet og funnet ut hvilken avkastning det faktisk vil gi i form av reddede liv og ikke minst i form av økonomisk vekst, å investere mer i helse. Slik synliggjøres det faktisk at vi står overfor en håndterbar oppgave. Dette vil også gjelde andre mål.

Nettopp denne rapporteringsgjennomgangen og indikatorutviklingen vil gjøre det lettere for oss å rapportere til Stortinget hvilke resultater vi får av utviklingssamarbeidet, som representanten Bjørn Jacobsen etterlyste. Det vil også kunne gjøre det mulig for oss å gjøre dette i den årlige rapporten. Etter min vurdering er det bedre at rapporten reflekterer resultater enn at vi skal redegjøre for dem i den utviklingspolitiske redegjørelsen. Utviklingspolitisk redegjørelse er etter min mening et redskap for policyutvikling, og at vi kan utvikle den i samarbeid med Stortinget.

Monterrey-konferansen skulle vise hvordan målene kunne innfris, og jeg er helt enig med representanten Haga i denne sammenheng. Vi er ikke fornøyd med resultatene fra Monterrey-konferansen, men vi påpekte – og jeg påpekte i min redegjørelse – at den faktisk viste en endring og en større vilje til å svare på utfordringene og til å vise vilje til å snu en nedadgående trend i internasjonal bistand. USA og EUs forpliktelser bidro til det, men også andre land vil nå øke bevilgningene. Vi er inne i en tid som i realiteten utgjør et slags tidsskifte og tidsskille på utviklingsområdet. Nå gjelder det å bidra til at barnetoppmøtet bygger opp under dette, og ikke minst til at vi leverer på Johannesburg-toppmøtet i september. Det siste skal jeg komme tilbake til.

Vårt svar på de utfordringer som tusenårsmålene representerer, er handlingsplanen for fattigdomsbekjempelse. Den er ambisiøs og forpliktende. Den har også vakt interesse internasjonalt. Det er i motsetning til mange andre lands planer en levende plan, og jeg har bedt om synspunkter og innspill fra det akademiske hjørnet, det politiske miljøet og organisasjonene.

Planen vil være en plattform for utviklingspolitisk debatt og handling fremover. Det betyr at den vil bli endret og justert underveis. Dette gjelder også gjennomgangen av andre politikkområder, som flere talere har vært inne på. Når det gjelder oljefondet, kan jeg berolige Stortinget med at utviklingsministeren som et aktivt medlem i Re-

gjeringsen også deltar i denne diskusjonen. Regjeringen vil i revidert nasjonalbudsjett komme med en nærmere redegjørelse for forholdet til håndtering av uttrekksmekanisme og menneskerettigheter, som vi har varslet Stortinget om.

Handlingsplanen i seg selv viser at det stilles store og nye krav til den tradisjonelle bistandsadministrasjonen og til evnen til å samarbeide med et stort antall aktører hjemme og ute. Omleggingen av utviklingspolitikken de siste årene har også bidratt til dette.

Som jeg sa i redegjørelsen, vil vi nå foreta en bred evaluering og gjennomgang av alle ledd i bistandsforvaltningen og i hele det utviklingspolitiske apparatet for å sikre at vi er på rett vei, og at vi bruker ressursene effektivt. Dette omfatter også oppfølgingen i de styrende organer i de multilaterale organisasjonene, som representanten Åslaug Haga var inne på, og som jeg deler hennes synspunkter på. Gjennomgangen skal utføres av en uavhengig evalueringsgruppe og skal skje i løpet av inneværende år. Eventuelle endringer vil bli iverksatt i 2003. Etter 50 år med norsk bistand og utviklingssamarbeid er det etter min vurdering på tide at vi gjør nettopp dette.

Handlingsplanen erstatter ikke tidligere strategier på utviklingsområdet, som også Stortinget har sluttet seg til. Den inkorporerer dem og presenterer en helhetlig oppfølging av tusenårsmålene og et mer fokusert arbeid.

Noen forhold er sterkere vektlagt:

- Rettighetsperspektivet, med et fokus på fattige menneskers rettigheter.
- Utdanning og menneskelige ressurser, hvor Regjeringen vil satse enda sterkere.
- Godt styresett, noe som er bakgrunnen for det styresettinitiativet som ble presentert i redegjørelsen.
- Næringsutvikling og handel, hvor vi følger opp næringsutviklingsstrategien. Vi vil komme tilbake til en større satsing på landbrukssiden når ekspertgruppens arbeid på dette området er ferdig.

La meg utdype noe mer når det gjelder styresettsiden. Jeg understreket betydningen av tiltak både innen forvaltning og på kontrolliden i våre samarbeidsland. Gjennom utviklingssamarbeidet skal vi støtte opp om samfunnets vaktbikkjer, frie medier, politiske partier og frivillige organisasjoner. Noen vil hevde at skjøre demokratier ikke kan utsettes for den type kritikk og motstand som slike krefter representerer. Jeg er uenig. Vi kan ikke stille helt de samme kravene til de fattigste landene som til velstående land som oss selv, som representanten Vallersnes prisverdig var inne på i sin nyansering av krav. Men det er meget viktig at også unge og sårbare demokratier har korrektiver. Vi har sett nok eksempler på at politisk ensretting har brakt nasjoner på helt feil kurs.

Forutsetningen for å kunne støtte opp om slike vaktbikkjer, er at landets egne myndigheter også ser verdien av dem, og at vi kan spille på lag med dem. Vi er nå godt i gang med en bred vurdering av situasjonen for styresettet i våre viktigste samarbeidsland. På grunnlag av denne gjennomgangen vil vi se hvordan vi best mulig kan støtte opp om ulike vaktbikkjer og bidra til en bedre utvikling av styresettet i landene.

Jeg sa i min redegjørelse at vi vil etablere et senter for demokratistøtte, hvor vi skal trekke på kompetansen til de politiske partiene. Det er ikke vår intensjon at vi med bistandsmidler skal bygge søsterpartier i samarbeidslandene eller drive såkalt politisk misjonsvirksomhet. Det vi ønsker, er å dele vår lange demokratitradisjon med land og folk der demokratiet har hatt trange kår. Jeg håper at Regjeringens invitasjon til samarbeid blir godt mottatt ute blant folk, og at det settes av ressurser også fra partier og parlamentarikere til å engasjere seg bredt på dette området.

Våre hjemlige frivillige organisasjoner er også viktige medspillere, og jeg har lagt stor vekt på en god dialog med de frivillige organisasjonene. Med den reduksjonen av organisasjonenes egenandel fra 20 til 10 pst. som nå er gjennomført, håper jeg at vi har gitt organisasjonene det nødvendige handlingsrom.

Vi vil nok trenge litt tid til å få den nye ordningen skikkelig på plass. Vi må huske på at den, med 90 pst. finansiering med statlige midler, er betydelig dyrere enn den gamle ordningen. Det er en utfordring på bevilgningssiden. Samtidig vil det frigjøres ressurser i organisasjonene – det skal vi også huske på – slik at de kan satse enda sterkere. Jeg håper at de vil fokusere på disse mulighetene, og ser fram til en videre dialog med dem.

Næringsutvikling og handel er helt nødvendig for å skape økonomisk utvikling og velferd. For å snu på et velkjent ordspill «Trade is aid», som har vært sagt mange ganger. Jeg vil si med vårt fokus på fattigdomsbekjempelse: «Trade and aid» og «Aid for trade». Det siste er ikke minst viktig. Jeg er glad for det fokus mange representanter har hatt på økt handel og økt markedsadgang i dag, og jeg vil fra Regjeringens side uttrykke klar støtte til dette. Jeg er også opptatt av å understreke representanten Jaglands advarsel om at det nå kan komme nye tekniske handelshindringer for å finne nye måter å beskytte markedene på. Det skal vi være obs på.

Men det er også slik at utviklingslandene må sikres mer rettferdige handelsbetingelser i det internasjonale handelsregelverket. Det har vi et godt utgangspunkt for med Doha Development Round, under WTO. Det er større muligheter enn før til å sikre utviklingslandene bedre og mer rettferdige handelsbetingelser, men det forplikter oss i oppfølgingen at vi bidrar til det, og at vi sikrer det.

SVs representant var i sitt innlegg opptatt av beskyttelse av utviklingslandene og deres markeder. Fra utviklingslandenes side har jeg knapt merket at dette har vært fremsatt som et betydelig og tungt krav. Det sterkeste kravet fra utviklingslandenes side nå er markedsadgang. Det er faktisk det som det først blir fokusert på i nesten alle de internasjonale møtene jeg er med på. Det er et betydelig større engasjement på dette området enn jeg har opplevd tidligere. Man opplever det som har vært tilfellet i internasjonal handel, som blodig urettferdig. Det skal vi ta med oss, samtidig som vi må sikre at utviklingslandenes handelsbetingelser blir rettferdige, og at de også sikres god tilpasning, fleksibilitet og overgangsordninger i

det internasjonale regelverket. Her er det en balanse vi er nødt til å ivareta på en skikkelig måte.

Landvurderinger har det vært lite reflektert rundt i denne debatten. Det tar jeg som en tilslutning til Regjeringens vurderinger. Når det gjelder Rwanda, kan jeg forsikre representanten Vallersnes at vi overvåker situasjonen der. Vi følger den nøye, og siste ord er ikke sagt for all fremtid når det gjelder vurderingen av støtte og bistand til Rwanda. Det samme gjelder også flere av de andre landene.

Til representanten Jacobsen: Jeg tok inn ganske god plass til vurdering av situasjonen i Midtøsten og de palestinske områdene. Det fikk en omtale som var like omfattende som for andre land. Vi lar absolutt ikke dette ligge. I forhold til situasjonen der er det ingen tvil om at Israel har et tungt ansvar for den situasjonen som er oppstått og for de ødeleggelser som skjer, samtidig som palestinerne også må ta sin del av ansvaret. (Presidenten klubber.)

Da kommer jeg tilbake til Johannesburg, for det var mitt neste punkt, forhåpentligvis i replikkunden.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunhild Øyangen (A): Det er svært sjelden å høre et sterkt forsvar for proteksjonisme som et positivt virkemiddel i utviklingspolitikken, slik bl.a. representanten Bjørn Jacobsen hadde i dag. Jeg setter for øvrig stor pris på Jacobsens sosiale engasjement, men her må jeg si at jeg tror vi gjør lurt i å lytte til hva representanter fra utviklingslandene selv sier. Der er jeg helt enig med statsråden i at det fremste kravet i dag – og har vært det siden 1986, så lenge jeg har vært med i politikken – er økt markedsadgang.

Jeg vil gjenta at jeg synes det er positivt at statsråden varsler satsing på landbrukssektoren, som jeg mener er svært viktig både for å sikre mat til folk i utviklingslandene og fordi utviklingen av landbruket er en nødvendig forutsetning for å utvikle andre sektorer i samfunnet.

Det var også en svært gledelig nyhet at Norge åpnet for tollfrihet for varer fra MUL-land, en bestemmelse som skal tre i kraft ganske snart, fra 1. juli i år. Dette er en beslutning som har vakt positiv internasjonal anerkjennelse, og er *nok* et område hvor Norge blir sett på som et foregangsland. Det utviklingslandene dessverre altfor ofte opplever, er ulike former for tekniske handelshindringer eller at deres varer ikke blir ansett som kvalitetsmessig gode nok for oss.

Mine spørsmål til statsråden er som følger: Har Regjeringen en strategi som kan sikre at de minst utviklede lands varer kan nå inn på våre markeder i realiteten og ikke bare i teorien? Og har Regjeringen planlagt mekanismer som kan sikre norske produsenter mot uforutsette, store markedsforstyrrelser?

Statsråd Hilde Frafjord Johnson: Til representanten Øyangens første spørsmål om vår bistand til utviklingsland slik at de kan produsere varer som er salgbare både på det internasjonale markedet og på det norske markedet, og ikke minst holder de kvalitetsstandarder

som er nødvendige, la vi i Strategi for næringsutvikling i sør ned et betydelig arbeid hvor vi signaliserte vilje til å bygge opp eksportlinjer fra utviklingslandene til Norge. Det har vært innsats på dette området tidligere, men ikke systematisk og ikke i så omfattende grad som ønskelig. Det gjelder bl.a. eksport fra Uganda av billige roser, som er ett typisk eksempel på at man har bidratt til å bygge opp produksjon i et land, og samtidig bidratt med eksportlinjer og import til det norske markedet og utnyttet tollfrihetsordningen i den sammenheng. Dette er ting vi vil gjøre mer av, og som vi nå jobber med i forbindelse med den landgjennomgangen som er knyttet til strategien for næringsutvikling i sør. Det er det vi nå snakker om når det gjelder «trade for aid» eller «trade and aid». Det andre området som er viktig, er faglig bistand: å bidra til å bygge opp skikkelige institusjonelle strukturer i utviklingslandene som gjør at de også kan levere i større omfang til det internasjonale markedet.

Når det gjelder det andre spørsmålet som representanten Øyangen tok opp, som er knyttet til markedsforstyrrelser på det norske markedet, så ligger det i MUL-vedtaket, altså null for MUL, eller «everything but arms», som det internasjonalt heter, og som for øvrig EU har på samme måte som Norge. Selv om vi kunne ønske å være fremst i rekken, er vi mer på lik linje med de fleste europeiske land. I realiseringen av dette vedtaket skal det også settes opp en sikkerhetsmekanisme som er knyttet til markedsforstyrrelser på det norske markedet. Det vil bli avklart hvordan den skal realiseres, utarbeides og utformes i praksis i forbindelse med realiseringen den 1. juli. Pr. 1. juli skal altså ordningen være trådt i kraft.

Morten Høglund (FrP): I redegjørelsen og gjennomgangen av samarbeidslandene er det ett land som ikke er nevnt. Det er det landet som kanskje mottar mest norsk bistand for tiden, nemlig Mosambik. I den samme redegjørelsen er Zimbabwe godt nevnt, og vi har nå brutt bistanden til Zimbabwe. Det er mange gode grunner til det – og ingen problemer med den avgjørelsen.

Det jeg gjerne vil ha statsrådets kommentarer til, er situasjonen i Mosambik, og om det er en enkel avgjørelse for Regjeringen å fortsette bistanden fremover på den måten vi har gjort. Vi er kjent med at det finnes en del kritikere, ikke minst internt i Mosambik, i forhold til regimet, selvfølgelig, men også til hva denne bistanden gjør for å opprettholde det. Journalisten Carlos Cardoso, som dessverre ble drept på en tragisk måte, uttalte i februar 2000 til NTB at Norge kaster pengene ut av vinduet, pumper hundrevis av millioner kroner inn i ingenting, og mente at de var med på å forlenge og forverre et system og et styresett. Og andre som kjenner Mosambik, sier at kutt i bistanden vil ramme uskyldige mosambikere mye mindre enn en fortsatt negativ utvikling. Så mitt spørsmål er da: Har Regjeringen gått inn i en alvorlig drøftelse av disse problemstillingene, og hvordan vil man for fremtiden forholde seg til Mosambik og eventuelle fortsatte brudd på menneskerettigheter?

Statsråd Hilde Frafjord Johnson: La meg understreke at det var ingen full gjennomgang av alle samarbeidsland vi gjorde. Det Samarbeidsregjeringen gjorde, var å se på de vurderinger som den foregående regjering hadde lagt til rette for i budsjettproposisjonen. Vi sluttet oss i hovedtrekk til det, og varslet bare en justering og en vurdering av enkeltland, og det er det jeg rapporterer tilbake til Stortinget om nå. Det betyr at vi ikke har gått fullt igjennom alle samarbeidslandene, men har bygd på den foregående regjeringens vurdering. Dette bare for ordens skyld.

Når det gjelder vurderingen av Mosambik spesielt, er det ikke slik at dette er et land hvor det er betydelige brudd på menneskerettighetene av den karakter som gjør at det er sammenliknbart med Zimbabwe. Menneskerettighetsproblemene i Mosambik er særlig knyttet til situasjonen innenfor politi og rettsvesen og til det jeg vil kalle for barnesykdommer innenfor demokratiet, ikke minst fordi det er et relativt ferskt og ungt demokrati etter en langvarig borgerkrig. Men det foregår ikke den typen systematiske menneskerettighetsovergrep som man ser i land som f.eks. Zimbabwe.

Det andre som er veldig viktig å ha i bakhodet, er at Verdensbanken/IMF karakteriserer Mosambik som et land med et relativt godt styresett, gir dem kjempegode karakterer når det gjelder makroøkonomi, og vurderer Mosambik til å være i den klassen av samarbeidsland som fortjener mest giverstøtte. Det er vurderingen av de internasjonale finansieringsinstitusjonene.

Fra norsk side har vi vært bekymret i forhold til styresett, ikke minst når det gjelder bekjempelse av korrupsjon. Det gjør at vi har gått tungt inn i et samarbeid med andre givere for å bedre forvaltningen i Mosambik med en offentlig sektorreform, og for det andre å jobbe med uavhengige revisjonsordninger, slik at man kan ha bedre kontroll med midlene. Det betyr ikke at vi har noen som helst mistanke om at norske midler ikke har kommet frem til de formål vi har prioritert dem til. Vi har ingen grunn til å tro det, men det betyr at vi mener at Mosambik må gjøre en bedre jobb når det gjelder korrupsjonsbekjempelse. Jeg vil ikke karakterisere Mosambik som et slikt regime. President Chissano gjør en hederlig innsats, og det er absolutt grunn til å tro at de er villig til å forbedre sitt styresett, villig til å gjøre jobben bedre, og da fortjener de også norsk støtte.

Bjørn Jacobsen (SV): Eg sit med tre versjonar av Kristeleg Folkeparti sin Midtausten-politikk. 1. mai hadde eg gleda av å vere på eit folkemøte i Volda. Det var arrangert av SV, men det var faktisk fleire KrF-arar der enn SV-arar. På det møtet var vi heilt einige om at Sharon-regjeringas politikk ikkje kan godtakast. Så eg er litt skuffa over Lars Rise, som ikkje vil kome oss i møte med å seie at dette kan vi uttale sterkare kritikk mot. Det er ein forskjell på okkupant og okkupert. Vi snakkar om verdas fjerde største krigsmakt, og ei befolkning der dei fleste er på flukt. Deler statsråden dette synet?

Så til Johannesburg og litt om «burden sharing» og dette med norske kvotepliktige verksemdar, altså CDM,

dei såkalla grønne moglegheitene vi har der, som betyr at norske kvotepliktige verksemdar ikkje skal kunne bruke kredittar som stammar frå plantasjar, kolkraftverk eller store vasskraftprosjekt i utviklingsland til å oppfylle sine forpliktingar i første periode. Støttar utviklingsministeren det synet at ein må gå inn og kritisk vurdere kva som skal kunne godkjennast?

Vidare, dette blir mange spørsmål, men når det gjeld Johannesburg, går det sjølvsagt på at ein skal ha eit opplegg i forhold til dette med krig og fred. Kva vil Noreg gjere i Johannesburg for at ein skal kunne fokusere på fred som ein føresetnad for ei bærekraftig utvikling og på den innverknaden krig og militær produksjon har på globalt miljø og utvikling?

Statsråd Hilde Frøkjær Johnson: Først til ulike versjonar av Kristelig Folkepartis Midtøsten-politikk. Vel, den Midtøsten-politikken jeg omtaler, er Regjeringens Midtøsten-politikk. Det er den vi står for, og det jeg sa i mitt innlegg, reflekterer Regjeringens syn. Det er heller ingen tvil om at Norge har kritisert de israelske aksjonene og krevd at de må avsluttes omgående. At israelske styrker trekkes ut av reokkuperte områder, og det er reokkuperte områder, skulle dermed være svaret på representantens spørsmål. Samtidig påpeker vi også tungt palestinerne eget ansvar for situasjonen, og det skal heller ikke unnlates.

Så til Johannesburg. Når det gjelder spørsmålet om grønn kvoteplikt osv., overlater jeg det til miljøvernministeren, og konsentrerer meg om det som er mitt ansvar, nemlig forberedelsen til Johannesburg sammen med miljøvernministeren og utenriksministeren. Vi er enig i den bekymring som er kommet til uttrykk fra mange hold i forhold til forberedelsene. Vi gjør nå hva vi kan aktivt sammen med likesinnede land for å bidra til en mest mulig handlingsrettet og resultatorientert handlingsplan, som også representanten Haga var inne på. Vi jobber ganske aktivt også med de internasjonale organisasjonene og institusjonene for å bidra til at vi kan få arbeidet mer og bedre i fokus, og vi arbeider med egne initiativer. Det er snakk om til en viss grad å redde prosessen, etter min vurdering. Slik situasjonen er, er det vanskelig å bringe inn fred og sikkerhet som egne temaer i Johannesburg. Det er en svært omfattende og komplisert agenda fra før, med miljø og utvikling, og FN forhandler som regel sikkerhet, forsvar og nedrustning i egne fora og ikke i dette forum. Jeg tror det vil bli enda vanskeligere å få til enighet og en mer forpliktende handlingsplan og oppfølging hvis vi også bringer inn tungt denne type temaer.

Nå må vi prøve å fokusere hva vi kan for å sikre at vi får en mest mulig offensiv handlingsplan. Det er altså vanskelig slik situasjonen er i øyeblikket, og vi gjør nå hva vi kan gjennom våre internasjonale kontakter for å bidra til dette.

Til representanten Jacobsen: Nasjonal Agenda 21 jobber Regjeringen med. Det vil vi først igangsette etter Johannesburg, og knytte det til det.

Åslaug Haga (Sp): Jeg vil gi utviklingsministeren en mulighet til å kommentere ytterligere FN-konferansen

om bærekraftig utvikling, men med et litt mer generelt utgangspunkt enn det representanten Jacobsen tok, for dette er en konferanse som opptar mange av oss, og som bør oppta oss alle. Det ville jo være en ulykke om denne konferansen kun skulle produsere papir og uforpliktende ord.

Jeg forstår at utviklingsministeren er opptatt av handlingsplaner. Det mest fundamentale er sjølvsagt at vi faktisk får hamret ut en handlingsplan, at det blir etterprøvbare målsettinger inkludert i denne handlingsplanen, og ikke minst at det også ligger finansielle ressurser på bordet, slik at det er håp om at en faktisk kan gjennomføre det en vedtar. Jeg ville gjerne ha en litt nærmere orientering om hvor saken står i forhold til at dette skal bli så konkret som jeg tror at både utviklingsministeren og jeg ønsker at det skal være.

Så vil jeg gjerne også høre mer om hvilke egne initiativer som blir tatt fra Regjeringens side. Utviklingsministeren sa at man hadde egne initiativer, og jeg vil gjerne høre litt mer om dem.

Til slutt vil jeg gjenta mitt ønske om en redegjørelse fra statsministerens side i forhold til forberedelsesprosessen og norske målsettinger i forberedelsesprosessen. Det er ikke til forkleinselse for statsråder som har viktige roller å spille inn mot konferansen, men temaet er bærekraftig utvikling, sektorovergrep, og jeg finner det derfor naturlig at statsministeren gir den type redegjørelse.

Statsråd Hilde Frøkjær Johnson: Representanten Haga og jeg er enige om å prøve å få til en handlingsplan der det er etterprøvbare målsettinger, der det er finansielle ressurser og der det også er overvåkningsordninger for oppfølging.

Situasjonen er den at det foreløpige utkast som kom ved de siste forberedende forhandlingene, er altfor omfattende og altfor vagt til at det kan representere det både representanten Haga og jeg ønsker. Det er nå i gang en prosess både i FN-sekretariatet og med formannen, Salim, for å utarbeide et dokument som på en bedre måte kan ivareta det vi ønsker: en handlingsrettet handlingsplan. Det arbeidet er det satt fart på nå, men vi har ennå ikke fått det formannsutkastet. Det kommer sannsynligvis denne uken, og da vil vi se hvor langt man er kommet i prosessen. Det er fra Sør-Afrikas side, som er vertskapsland, invitert til et møte i mai – som jeg også er blitt invitert til, og som jeg etter alt å dømme skal delta i – hvor man også skal se på hvordan man nå kan få fortgang i prosessen og bidra til at det blir mest mulig handlingsorientert. Her er altså Norge aktivt med.

Når det gjelder initiativer, sa jeg i mitt svar at vi arbeider med initiativer. Det betyr at jeg ikke nå kan redegjøre for Stortinget om hvilke initiativer, men at vi sammen med andre likesinnede land nå ser på ulike initiativer som kan være viktige i forhold til målene i Johannesburg. Det kan dreie seg om sektorer som energi, vann og sanitær, helse, landbruk og matvaresikkerhet. Når jeg nevner disse fire sektorene, er det fordi det er disse fire som er viktige og vil stå sterkt i fokus. Men vi jobber nå med hva vi vil arbeide med sammen med andre likesinnede

land. Ikke minst vil dette være litt avhengig av hvor handlingsrettet vi klarer å få til handlingsplanen på disse områdene, om vi må ta egne initiativer utover dette.

Jeg vil selvfølgelig viderefremme anmodningen om at statsministeren kommer og redegjør for Stortinget.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Jon Lilletun (KrF): Eg vil gratulere utviklingsministeren og Regjeringa med brei oppslutning om utgreiinga og planen for fattigdomsnedkjemping. Eg synest det er gledeleg at vi no på tvers av nesten alle partia i Stortinget står bak ein brei utviklingspolitikk. Det er så vidt eg kan sjå, alle partia unnateke Framstegspartiet, som har ein annan innfallsvinkel til dette. Det er ein styrke i den leiande posisjonen som Noreg har internasjonalt og i forhold til desse konferansane som Noreg er sterkt med i førebuinga av.

Samtidig er det klart at når det er så stor einigheit, er det òg vanskeleg å få ein tilstrekkeleg brei og tung opinionsdebatt rundt spørsmålet. Departementet har gjort prisverdige forsøk omkring 50-årsmarkeringa for å skape denne debatten. Vi må erkjenne at så langt har det vore gode tilløp, men vi treng det meir grunnleggjande, for det er ikkje noko av det vi faktisk har for oss, som er viktigare enn det temaet som vi diskuterer i dag. Det er det som avgjer fred og krig i verda, det er det som avgjer korleis menneskja skal ha det i framtida. Då kan det vere freistande å sjå på kva som på ein måte gjorde at Noreg vart det gode landet å bu i som det faktisk er, sjølv om vi ynskjer å gjere det endå betre. Kva var det som for 200 år sidan starta den utviklinga her i landet som har ført oss dit vi er i dag?

Representanten Julie Christiansen var så vidt innom det når det galdt behovet for bygging av sivile organisasjonar i tidlegare Sovjetunionen, i Russland. Men eg trur at det som skjedde med framveksten av folkerørslene, faktisk var det som var med og forandra Noreg, og som òg gav eit berekraftig demokrati. Vi fekk ein solid lekmannbevegelse som gjorde opprør mot ei embetskyrkje. Vi fekk ein solid avhaldsbevegelse som tok tak i det at vi heldt på å drikke oss i hel. Vi fekk ein solid samvirkebevegelse som skulle syte for at bøndene og andre fekk det

dei skulle for produkta sine. Vi fekk ein arbeidarbevegelse og ein fagbevegelse som skulle ha slutt på at folk måtte stå med lua i handa. Eg vil påstå at den samfunnsdebatten dette førte med seg, og den skoleringa i å bygge organisasjonar, var grunnleggjande for det som skjedde i Noreg. Difor er mi utfordring til utviklingsministeren og Regjeringa at ein òg tek med seg den dimensjonen – ikkje ved å dosere om korleis vi gjorde det, men ved å ha med seg at dei frivillige organisasjonane er viktige i det bistandsarbeidet vi skal gjere, fordi dei kanskje kan vere meir målretta enn ein kan vere gjennom offentlege system. Kanskje kan det vere andre òg som medverka vesentleg for akkurat å bygge sivile organisasjonar. Eg trur det som kan vere med og bygge berekraftige demokrati, er at vi – på ein måte – er medaktørar i å bygge den typen organisasjonar.

Så nokre få refleksjonar om samarbeidsland. Det er stor tilslutning til det som vart teke opp i statsrådens utgreiing. Eg har nokre supplerande kommentarar når det gjeld Madagaskar. Konklusjonen pr. dato må vere slik han er. Men samstundes: Viss Dakar-møtet kan føre til at dette vert teke på alvor no når vi har hatt ei ny opptelling av stemmene som viser at den nye kandidaten faktisk vann, er det viktig at Noreg er budd. Det er i få afrikanske land at Noreg har same typen tyngde og vert høyrd på same måten, og då er det rimeleg at Noreg stiller opp både i forhold til demokratiutviklinga, i forhold til kort-siktig naudhjelp og òg i forhold til langsiktig bistand. Der har vi òg glimrande organisasjonar å samarbeide med.

Når det gjeld Midtausten, merka eg meg representanten Jacobsens innlegg. Det er klart at Israel ber eit tungt ansvar for det som har skjedd dei siste månadene. Samstundes skulle eg ynskje at SV nok ein gong var viljug til å snakke høgt om kva sjølvmondsbombene og denne destabiliseringa representerer. Eg synest det òg er noko vi har høyrte veldig sjeldan.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet.

Vi nærmer oss nå den reglementsmessige tid for formiddagsmøtet. Presidenten foreslår derfor at møtet nå avbrytes, og at nytt møte settes kl. 18 for fortsatt behandling av dagens kart.

Møtet hevet kl. 15.

Møte mandag den 6. mai kl. 18

President: Inge Lønning

Dagsorden:

Sakene på dagens kart (nr. 79)

Sak nr. 3

Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Sylvia Brustad, Tore Nordtun, Svein Roald Hansen og Asmund Kristoffersen om endringer i sluttbehandlingsavgiften for avfall som brukes til energigjenvinning (Innst. S. nr. 161 (2001-2002), jf. Dokument nr. 8:68 (2001-2002))

Øystein Djupedal (SV) (ordfører for saken): Dette er et forslag fra fire representanter fra Arbeiderpartiet som ønsker endringer i sluttbehandlingsavgiften for avfall som brukes til energigjenvinning.

Sluttbehandlingsavgiften er en avgift som betales når man leverer inn avfall. Den er bygd opp slik at man har en grunnavgift på 80 kr, og så har man 240 kr på toppen av dette – alt etter forbrenningsgrad. Den ble innført 1. januar 1999 som et resultat av arbeidet til Grønn skattekomisjon og har som hensikt at man ved sluttbehandling av avfall skal stimulere til avfallsminimering og til ombruk.

Komiteens flertall ser at dagens avgiftssystem kan ha svakheter, men understreker at målet med avgiftssystemet er å stimulere til avfallsminimering, reduksjon i miljøskadelige utslipp, ombruk og materialgjenvinning, og man ønsker ingen endringer i avgiften nå, selv om man ser at denne avgiften kan ha svakheter. Departementet har da også annonsert at man er i gang med et arbeid, og saken skal legges fram for Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2003. Dette er komiteens flertall enig i, og understreker at avgiftens formål står fast, men hvis den kan gjøres enda mer treffsikker, er komiteens flertall enig i dette.

Komiteens flertall består av SV, Senterpartiet og regjeringspartiene. Jeg antar at komiteens mindretall, Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, vil begrunne sitt standpunkt. Man har likevel valgt å ikke fremme avvikende forslag i innstillingen, så samtlige står bak at dette vedlegges protokollen. Dette vil være en sak som Stortinget vil komme tilbake til i det ordinære budsjettet.

Svein Roald Hansen (A): Innstillingen viser at det er bred enighet om den rolle sluttbehandlingsavgiften skal ha i avfallspolitikken. Det er også enighet om at den kan gjøres mer treffsikker enn den er i dag. Uenigheten koker egentlig ned til *når* det skal tas stilling til de endringene det er behov for. Flertallet vil altså, som forrige taler pekte på, avvente Regjeringens videre utredning og forslag i statsbudsjettet til høsten.

Flertallet sier i innstillingen at de ikke støtter «en omlegging av avgiften nå».

La meg for ordens skyld understreke at Dokument nr. 8:68 heller ikke går ut på å foreta en endring nå, men å be Regjeringen legge opp til en sluttbehandlingsavgift uten grunnavgift og at tilleggsavgiften trappes ned i forbindelse med budsjettforslaget til høsten. Selv om dette ikke er en sak som truer verken budsjettbalansen eller, tror jeg, finansministerens nattesøvn, er det greit å påpeke det i lys av den debatt vi har hatt de siste dager om vedtak som Stortinget fatter, og som det kanskje ikke er like stor begeistring for i Regjeringen.

Fra Arbeiderpartiets side mener vi at det ville vært nyttig med en avklaring med hensyn til hvilke endringer som kommer allerede nå. Det er flere energigjenvinningsanlegg som er under planlegging, og hvor en avklaring av de økonomiske forholdene ville vært nyttig. Men vi aksepterer at det ikke er flertall for det, og vil altså støtte forslaget som ligger i innstillingen.

Jeg vil også understreke at hensikten med en omlegging i tråd med forslaget selvsagt ikke er å undergrave verken avfallsminimering, materialgjenvinning eller ombruk. Vi må ikke overse at det ikke bare er de økonomiske incentivene som styrer avfallsstrømmene. Energigjenvinningsanleggene drives på grunnlag av konsesjon, hvor konsesjonsbestemmelsene også fastsetter hva det er man kan putte inn i ovnene. Vi må også ha med oss at energigjenvinning av avfall er sidestilt med materialgjenvinning, og at energigjenvinning mange steder er svært gunstig miljømessig, der energien utnyttes i fjernvarmeanlegg og erstatter olje. Det reduserer utslipp både av klimagasser og av mer lokalt belastende utslipp.

Jeg vil også peke på det komiteen står samlet om, i tillegg til det andre man stort sett er enige om, nemlig at man i systemet rundt avfallshåndteringen – incentivsystemet – bør legge inn virkemidler som kan bidra til at man ved eksisterende deponier gjennomfører tiltak som reduserer metangassutslippene og samtidig utvinner energi.

Jeg regner med at Regjeringen i arbeidet med denne saken også tar med seg og vurderer det forslag vi behandler i dag, selv om flertallet ikke er beredt til å stille seg bak det i dag. Det er mange utenfor denne sal som ønsker en slik endring, bl.a. i prosessindustrien. De ser nemlig at avgiftsfritaket for industriens egne avfallsforbrenningsanlegg kan være i fare i forhold til konkurransereglene i EØS-avtalen, og at et system som gir fritak for kommunale anlegg med tilstrekkelig energiutnytningsgrad, vil kunne være en god løsning for også å slippe den trusselen.

Jeg regner med at Regjeringen også vurderer disse sidene av denne saken når den skal konkludere, og kommer tilbake til Stortinget i forbindelse med behandlingen av budsjettet for neste år.

Trine Skei Grande (V): Arbeiderpartiet har foreslått å fjerne grunnavgiften for forbrenningsanlegg. Dette forslaget vil føre til at det blir betydelig rimeligere å brenne avfall, og at mulighetene for avfallsreduksjon, ombruk og gjenvinning reduseres.

Finansministeren uttaler i sitt brev til komiteen:

«En eventuell fjerning av grunnavgiften ville gi en gjennomsnittlig avgift for forbrenningsanlegg som utgjør om lag 20 pst. av den opprinnelige avgiften på 320 kroner. ... En avgift utformet slik som representantene foreslår, vil være svært mye lavere enn miljøkostnadene ved forbrenning av avfall tilsier og vil svekke avgiftens motiv til avfallsreduksjon og materialgjenvinning.»

Venstre og flertallet i komiteen går derfor mot forslaget fra Arbeiderpartiet. Vi er enig i at dagens system har svakheter, men mener det er helt sentralt at avgiftssystemet nettopp stimulerer til avfallsminimering, reduksjon i miljøskadelige utslipp, gjenbruk og materialgjenvinning. Hvis avgiftene endres slik at det blir rimeligere å brenne avfall, vil det være betydelig vanskeligere å nå alle disse målene.

Venstre mener gjenbruk fortsatt bør være det primære, mens forbrenning må være det sekundære alternativet. Ressursene må kunne brukes på nytt. Avfall har en større verdi som råstoff til ny produksjon enn som energikilde.

Venstre er glad for at et klart flertall av partiene på Stortinget stiller seg bak dette. Det er illustrerende at det bare er Fremskrittspartiet som støtter Arbeiderpartiets forslag. Jeg tror at miljøet i dette land er veldig glad for at de to partiene ikke har flertall lenger.

Regjeringen har varslet at det skal fremmes konkrete forslag til bedring i utformingen av sluttbehandlingsavgiften i statsbudsjettet for 2003, slik at avgiften kan gjøres mer treffsikker. Venstre mener vi bør vente med å gjøre endringer i avgiften til slike forslag foreligger.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 2560)

S a k n r . 4

Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, John I. Alvheim og Øystein Hedstrøm om å be Regjeringen utrede effektene av å innføre redusert merverdiavgift på legemidler (Innst. S. nr. 144 (2001-2002), jf. Dokument nr. 8:86 (2001-2002))

Per Erik Monsen (FrP): Komiteens flertall legger vekt på at merverdiavgiften er en generell avgift på forbruk, og at den derfor bør være mest mulig nøytral. Derfor vil innføringen av en lavere sats på ytterligere en gruppe varer kunne skape press for å innføre lavere sats også på andre områder. Fremskrittspartiet mener at dette er en uheldig bruk av lovens prinsipper som argument for ikke å bruke de differensieringsmuligheter som ligger i systemet. Det er ingen grunn til at Norge ikke skal kunne gjøre som de fleste andre europeiske land, som har en eller annen form for differensiering av merverdiavgiften på legemidler.

Det virker noe underlig når departementet nylig har foreslått å unnta opplysningstjenester som gjelder personbefordring, et område hvor avgrensingsprobleme-

er atskillig større og begrunnelsen atskillig dårligere, og at et forslag om en utredning av effekten av redusert merverdiavgift skal være problematisk å støtte. Høy merverdiavgiftssats gjør at de som har lite å rutte med, betaler forholdsvis mye av det de har, i moms, og en differensiert sats vil virke sosialt omfordelende på et så viktig område som legemidler.

Når et stortingsflertall kan gå inn for redusert avgift på matvarer, er det vanskelig å forstå at det samme ikke engang kan vurderes for legemidler.

Jeg vil ta opp Fremskrittspartiets forslag i innstillingen.

Presidenten: Per Erik Monsen har tatt opp det forslag han refererte til.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

(Votering, se side 2560)

S a k n r . 5

Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Kenneth Svendsen og Per Erik Monsen om å likestille privat utleie av båtplasser og båtforeninger når det gjelder merverdiavgiftsplikt (Innst. S. nr. 145 (2001-2002), jf. Dokument nr. 8:87 (2001-2002))

Karl-Anton Swensen (Kp) (ordfører for saken): Forslaget fra representantene Kenneth Svendsen og Per Erik Monsen om å likestille privat utleie av båtplasser og båtforeninger når det gjelder merverdiavgiftsplikt, er et godt og viktig forslag.

Forslagsstillerne er her inne på et viktig poeng når det gjelder å unngå den urimeligheten det er at båtplassutleie i næring behandles forskjellig fra utleie fra båtplassforeninger. Ved behandlingen av Ot.prp. nr. 2 for 2000-2001 vedtok stortingsflertallet endringer i merverdiavgiftsloven som bl.a. innebar at utleie av private båtplasser skulle innlemmes i merverdiavgiftsområdet fra 1. juli 2001. Endringen førte til en kraftig konkurransevridning mellom båtforeninger på den ene siden og private utleiere av båtplasser på den andre siden. Det er derfor viktig at man får rettet opp også denne skjevheten som merverdiavgiftsreformen i 2001 forårsaket.

Det kan for øvrig nevnes at et liknende forslag ble behandlet i fjor uten å få flertall i Stortinget. Det er derfor gledelig å konstatere at det nå er et flertall for å frita utleie av båtplasser for merverdiavgift. Et mindretall, bestående av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ønsker å avvise forslaget om å frita utleie av båtplasser for merverdiavgift, og jeg regner med at de redegjør for sitt forslag selv.

Jeg tar med dette opp komiteens tilråding, som er som følger:

«Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2003 komme med forslag om å frita utleie av båtplasser for merverdiavgift.»

Per Erik Monsen (FrP): Utvidelsen av merverdiavgiftsgrunnlaget til også å gjelde tjenester generelt har

skapt en rekke problemer som bl.a. går på vanskelige avgrensninger og konkurransevridning innen en rekke bransjer. Dette har bl.a. rammet utleiere av private båtplasser som driver i konkurranse med båtforeninger. Når private næringsdrivende må beregne merverdiavgift på sine båtplasser, mens båtforeningene slipper, er det ikke til å undres over at private utleiere taper i konkurransen og mister kunder.

Det er denne urimelige konkurransevridningen forslagsstillerne ønsker å fjerne. Det er derfor gledelig når finansministeren i sitt brev av 5. april 2002 skriver følgende:

«Jeg er enig med forslagsstillerne i at det kan virke urimelig at båtplassutleie i næring behandles forskjellig fra utleie fra båtplassforeninger. Jeg ønsker derfor å vurdere å foreslå et unntak for slik virksomhet.»

Komiteflertallet har tatt finansministeren på ordet og ber Regjeringen komme med et slikt forslag i budsjettet for 2003. Det vil løse problemet for denne bransjen. Men merverdiavgiftsreformen har ført til en rekke vanskelige avgrensninger mellom avgiftsplikt og avgiftsfritak, og det ville være både naturlig og fornuftig å se disse avgrensningsproblemene i sammenheng.

Svein Roald Hansen (A): Dette blir åpenbart en årsviss behandling av samme tema. Fra Arbeiderpartiets side mener vi at man skal beholde det regelverk som ligger der i dag, nemlig at båtforeninger som ikke driver kommersielt, skal være unntatt, mens ren kommersiell drift bør være pålagt merverdiavgift. Jeg viser da til den behandling som har vært tidligere.

Ellers er det jo fristende å merke seg at det ikke er alle forslag og initiativ som kommer fra Stortinget, som Regjeringen er like skeptisk til, og det blir tydeligvis en ny behandling når man kommer tilbake.

Jeg vil ta opp det forslaget som er inntatt i innstillingen fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, om at forslaget fra flertallet blir å avvise.

Statsråd Per-Kristian Foss: Til siste taler kan jeg bare bemerke at Regjeringen er veldig takknemlig for gode forslag fra Stortinget, særlig når vi har gjenkjennelighetens blikk på forslagenes form. Det er ikke det at de kommer fra Stortinget som er galt, men at eventuelle forslag tas opp utenom budsjettbehandling. Her henvises forslaget nettopp til det stedet det hører hjemme, nemlig i den årlige behandling av helheten i skatte- og avgiftssystemet.

Jeg har bare lyst til å si at det er mange avgrensingsproblemer i forbindelse med det nye tjenestemomsforslaget. Det har vel et økende antall politikere i økende grad blitt klar over – noen av dem sitter også i Stortinget. Jeg tror imidlertid at man er nødt til å ta dette område for område, og på dette området synes det nok som om kriteriet «forening» for å kunne drive båtutleie, også kan være et kriterium som det er lett å misbruke. Det kan bli mange foreninger med større eller mindre grad av kommers hvis denne avgrensningen opprettholdes.

Vi har siden brevet til finanskomiteen ble skrevet, arbeidet videre med dette. Det krever en lovendring. Lovendringen vil inneholde den nødvendige avgrensning, slik at det heller ikke kan misbrukes av enhver forretningsvirksomhet som – nær sagt – måtte ønske å skaffe seg en båtplass, og eventuelt leie den ut. Så det vil bli avgrensninger som sikrer at det er det reelle formålet som dekkes. Jeg tar sikte på å sende lovforslaget ut på høring i midten av juni.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5. (Votering, se side 2561)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Vi går da til votering over sakene på dagens kart.

Presidenten registrerer at vær- og føreforholdene har en velgjørende virkning på møtets varighet, og vil håpe at det fortsetter.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstillet:

Klage datert 20. november 2001 fra Tverrpolitisk Folkevalgte v/partisekretær Jon Aakre over vedtak av Sør-Trøndelag fylkesvalgstyret ved stortingsvalget 2001 – avvises.

Votering: Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Det foreligger ikke noe voteringstema i sak nr. 2.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:68 (2001-2002) – forslag fra stortingsrepresentantene Sylvia Brustad, Tore Nordtun, Svein Roald Hansen og Asmund Kristoffersen om endringer i sluttbehandlingsavgiften for avfall som brukes til energigjenvinning – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Under debatten har Per Erik Monsen satt frem et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen utrede effektene av å innføre redusert merverdiavgift på legemidler.»

Det vil bli votert alternativt mellom dette forslag og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:86 (2001-2002) – forslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, John I. Alvheim og Øystein Hedstrøm om å be Regjeringen utrede effektene av å innføre redusert merverdiavgift på legemidler – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet bifaltes innstillingen med 73 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.27.58)

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten har Svein Roald Hansen satt frem et forslag på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Dokument nr. 8:87 (2001-2002) – forslag fra stortingsrepresentantene Kenneth Svendsen og Per Erik Monsen om å likestille privat utleie av båtplasser og båtforeninger når det gjelder merverdiavgiftsplikt – vert å avvise.»

Det vil bli votert alternativt mellom dette forslag og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2003 komme med forslag om å fritta utleie av båtplasser for merverdiavgift.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti bifaltes innstillingen med 55 mot 33 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 18.29.07)

S a k n r . 6

Referat

Presidenten: Referatet er omdelt på representantenes plasser i salen, og presidenten refererer bare sakenes nummer og forslag til vedtak.

Oddvard Nilsen (H) (fra salen): Referatet er ikke omdelt.

Presidenten: Presidenten beklager. Referatet er ved en feil ikke omdelt i salen. Da skal presidenten lese hvilke saker det dreier seg om, slik at man bes om å skjerpe år-våkenheten og følge godt med!

1. (277) Årsmelding fra styret for Pensjonsordningen for stortingsrepresentanter for budsjettåret 2001 (Dokument nr. 9 (2001-2002))
Enst.: Sendes familie-, kultur- og administrasjonskomiteen
2. (278) Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2001 (St.meld. nr. 30 (2001-2002))
Enst.: Sendes justiskomiteen
3. (279) Reindriftsavtalen 2002-2003, om dekning av kostnader vedrørende radioaktivitet i reinkjøtt, og om endringer i statsbudsjettet for 2002 (St.prp. nr. 58 (2001-2002))
Enst.: Sendes næringskomiteen
4. (280) Spesialisthelsetjenestens økonomi og budsjett 2002 (St.prp. nr. 59 (2001-2002))
Enst.: Sendes sosialkomiteen
5. (281) Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2001, eksportkontroll og internasjonalt ikke-sprednings-samarbeid (St.meld. nr. 29 (2001-2002))
Enst.: Sendes utenrikskomiteen
6. (282) Nord-Trøndelag Fylkeskommune sender skriv datert 24. april 2002 med uttalelse fra fylkesutvalget om Nordlandsbanens fremtid
7. (283) Nord-Trøndelag Fylkeskommune sender skriv datert 24. april 2002 med uttalelse fra fylkesutvalget med oppfordring om å gjeninnføre studentrabatten hos NSB
Enst.: Nr. 6 og 7 vedlegges protokollen.

Møtet hevet kl. 18.35.
